

Na československém nebi i ve španělských zákopech – Rudolf John (1912–2000)

David Majtenyi

Abstract: From Czechoslovak Skies to Spanish Trenches – Rudolf John (1912–2000)

The following study deals with the life of Rudolf John (1912–2000) from Šumperk in northern Moravia. A graduate of the School for Aviation Cadets, he had served as the Czechoslovak Army Air Force's NCO until he was forced to quit in 1935. In January 1937, the Spanish Civil War saw John volunteering in the Dimitrov infantry battalion, where he got seriously wounded. He returned, newly wed to a Spanish wife, to Czechoslovakia in the autumn of 1938. He spent the following wartime years in Šumperk engaged in the resistance until he was arrested by the Gestapo in March 1944 and subsequently jailed in Troppau, Theresienstadt and Dresden. After the country's liberation, John resumed his family life in Šumperk, worked as a cinema manager and used his experience in aviation to help establish a local flying club.

Keywords: International brigades; Spanish Civil War 1936–1939; Czechoslovak Army Air Force; Šumperk

DOI: 10.14712/30298393.2025.12

Obr. 1: Rudolf John jako absolvent Školy pro odborný dorost letectva (Osobní archiv Jiřího Rajlichy)

Úvod

Španělská občanská válka v letech 1936–1939 se do historie zapsala jako jeden z nejkrvavějších, ale i nejsložitějších a tím také nejméně přehledných konfliktů 20. století. Tato válka zároveň nezůstala lokálně omezena pouze na zemi za Pyrenejemi, naopak svými mezinárodními souvislostmi nepřímo ovlivňovala dění na evropském kontinentě a v mnohém předznamenala události druhé světové války. Když opustíme globální rámec, najdeme i „československé“ souvislosti, které rezonovaly především ve skutečnosti, že v Mezinárodních brigádách ve Španělsku bojovalo více než 2 200 občanů tehdejšího Československa.¹ Ti následně mezi zahraničními dobrovolníky

1) V minulosti vznikly dva seznamy bývalých československých interbrigadistů. První byl zpracován jedním z nich, Jaroslavem Hoškem, v roce 1975 (aktualizoval v něm svůj původní seznam, který vytvářel ještě v letech 1939–1940 v Moskvě a udává celkem 2 329 osob) a dru-

tvorili osmý největší kontingent a několik set z nich tam položilo své životy. Motivace odchodu do bojující země, stejně jako politické přesvědčení „španěláků“, jak se jim později začalo říkat, byly různé, nikoliv však černobílé, jak se namnoze snažila přesvědčovat oficiální historiografie před rokem 1989. Z čistě vojenského hlediska se jednalo jak o prosté vojáky se základním výcvikem, z nichž většina absolvovala prezenční vojenskou službu v československé armádě (mezi dobrovolníky byli ovšem, byť v menšině, i tací, kteří první zkušenost s armádou prodělali až ve Španělsku), tak též o plně kvalifikované armádní specialisty. Právě o tuto poslední, početně menší a vyprofilovanou skupinu byl logicky největší zájem, a to od samého počátku konfliktu. Na jakémisi pomyslném vrcholu v tomto smyslu pak stáli letci. Podle nejnovějších výzkumů bojovalo na republikánské straně celkem dvanáct československých letců.² Jedním z nich byl někdejší četař polní pilot letec Rudolf John. Nebylo by to však pouze Johnovo španělské angažmá, které je hodno připomenutí. Také jeho předválečná služba v československé armádě, zapojení se do odbojové činnosti v průběhu druhé světové války, následné zatčení a věznění, přežití inferna v Drážďanech anebo poválečná činnost, zde všude se zrcadlí některé zlomové okamžiky a souvislosti národních dějin 20. století. Není tedy ani překvapující, že Johnovy barvité a zároveň nevšední životní osudy se v předchozích dekadách dočkaly již několika ohlédnutí z per jak historiků, tak publicistů a věnoval se jim v minulosti rovněž autor těchto řádků.³ Mezitím se ale objevily

hý manželkou někdejšího interbrigadisty Miloše Nekvasila Kateřinou v roce 1996 (ten čítá 2 236 osob). Oba seznamy jsou však, jak vidno, již staršího data a na nový, aktualizovaný a doplněný si budeme patrně muset ještě nějakou dobu počkat. Autor se vzhledem ke svému dlouholetému studiu problematiky domnívá, že blíže pravdě bude cifra oscilující kolem 2 240 bývalých dobrovolníků.

2) Ne ve všech případech však těchto dvanáct letců působilo v řadách republikánského letectva Aviacion Militar a naopak jeden, který v jeho rámci bojoval, neměl letecký výcvik z Československa. Letecký výcvik z Československa (ať již jakéhokoli zaměření, a i jen částečně dokončený) měli a následně ve španělském letectvu působili: Jan Ferák, Karol Gabula-Kříž, Karel Král, Karel Vejvoda, Zdeněk Talaš a Andrej Beleš. Dále letecký výcvik měli, ale v občanské válce z různých důvodů bojovali u pozemních jednotek: Rudolf Bolfík, Jan Dokládál, Rudolf John, Vincenc Kocman a Jaroslav Uhlíř. A konečně Josef Soušek, který vykonával leteckou službu až ve Španělsku bez předchozí praxe v Československu. Jiří RAJLICH – David MAJTENYI, *Jan Ferák a ti druzí. Českoslovenští interbrigadisté, letci a letouny v občanské válce ve Španělsku 1936–1939*, Cheb 2012, s. 180–187.

3) Z období před rokem 1989 můžeme zmínit například prorežimní publikaci o československých letcích viz Zdeněk ŠMOLDAS, *Českoslovenští letci v boji proti fašismu*, Praha 1987, s. 50–51, z polistopadové doby příspěvky v regionálních periodících viz František KOBZA,

i další zajímavé informace a zjištění, která osvětlují nové skutečnosti. Na jejich základě mohla být Johnova životopisná črta aktualizována, doplněna a následně je v podobě této studie předkládána všem potenciálním zájemcům o nevšední život tohoto rodilého Šumperčana.

Mládí a služba v československé armádě

Rudolf John byl rodákem ze severomoravského Šumperka (německy *Mährisch Schönberg*), kvůli poloze často přezdívanému „Živá brána Jeseníků“. Zde se 4. listopadu 1912 narodil, dle matričního záznamu v č. p. 94. Na svět přišel jako druhorozený potomek hodináře (*Uhrmacher*) Rudolfa Johna (17. dubna 1882 – 23. července 1932), který pocházel z Rudy nad Moravou (německy *Eisenberg*), a Marie rozené Ondráčkové (5. března 1889) pocházející z nedalekého Hrabenova (německy *Rabenau*), kteří společně uzavřeli sňatek 15. července 1907 právě v Hrabenově.

V šumperském římskokatolickém kostele sv. Jana Křtitele byl poté o šest dní později tamním farním vikářem (kaplanem) Josefem Schönem pokřtěn jako Rudolf Josef. Rudolf John měl ještě dvě sestry, o rok starší Marii Jenovéfu (3. ledna 1911), od 8. února 1930 provdanou za Bedřicha Hradila, a o devět let mladší Zdeňku (25. října 1921). Johnovi později bydleli na tehdejší *Anzengrubergergasse* (dnešní Balbínova ulice) č. p. 17 (někde uváděno 878) v bytě č. 7. Na shodné adrese měl Rudolfův otec malé hodi-nářství, matka pak do rodinného rozpočtu přispívala navíc ještě jako pří-ležitostná uklízečka.⁴ V Šumperku tehdy žila drtivá většina obyvatelstva

Poslední španělák, Kulturní život Šumperka 10, 1998, s. 17–19; Petr MOŽNÝ, *Vojenský pilot, interbrigadista a odbojář Rudolf John*, in: Severní Morava: Vlastivědný sborník, sv. 106, 2020, s. 38–42 a konečně i samostatnou kapitolu v citované monografii o Čechoslovácích ve španělské občanské válce viz J. RAJLICH – D. MAJTENYI, *Jan Ferák a ti druzí*, s. 489–502.

4) Osobní archiv vnučky Rudolfa Johna Zuzany Lhoťanové (dále jen OAZL), rodný a křestní list Rudolfa Johna vystavený 8. ledna 1930; Zemský archiv v Opavě – Státní okresní archiv Šumperk (dále jen SOKA Šumperk), fond Archiv města Šumperk, i. č. 2789, přihlašovací karty obyvatel 1915–1941; Tamtéž, f. Archiv města Šumperk, sčítací operáty 1921 – Anzengrubergergasse č. p. 8785 č. bytu 7; Zemský archiv v Opavě (dále jen ZA Opava), Sbírka matrik severomoravského kraje, sign. Šu I 54 1906–1920 Šumperk, i. č. 12559, záznam o narození a křtu Rudolfa Johna; Tamtéž, sign. Šu XIV 1867–1884 Ruda nad Moravou, i. č. 7913, záznam o narození a křtu Rudolfa Johna staršího; Tamtéž, sign. Šu XIV 24 1899–1923 Hrabenov, i. č. 10040, záznam o uzavření sňatku Rudolfa Johna a Marie Ondráčkové; Tamtéž, sign. Šu XIV 13 1885–1899 Hrabenov, i. č. 7917, záznam o narození a křtu Marie Ondráčkové; Tamtéž, sign. Šu XIV 29 1900–1914 Ruda nad Moravou, i. č. 12481, záznam o narození (a svat-

Obr. 2: Jako pilotní žák zachycený před cvičným Komárem, jak se přezdívalo Letovům Š-18/118 (Osobní archiv autora)

německé národnosti, například podle sčítání lidu v roce 1910, kdy město mělo 13 329 obyvatel, se k češství hlásilo pouhých 353 místních usedlíků. Je tedy více než zřejmé, že česká rodina Johnových se národnostně dosti vymykala a řadila se mezi výraznou menšinu.

Mladý Rudolf nejprve v rodném městě vychodil pět tříd obecné školy. Poté následovaly tři třídy občanské školy smíšené, které absolvoval přímo na české státní měšťance v Šumperku. Podle dochovaných záznamů z téže vzdělávací instituce mu učení nečinilo větších problémů, výsledkově patřil zcela jistě k nadprůměrným žákům, na jeho vysvědčeních převažovaly jedničky a dvojky, trojka byla ojedinělá, spíše výjimečná.⁵ V jinošských letech se vyučil, údajně na otcovo doporučení, hodinářem. A bylo to patrně právě jemné, technické a na zručnost náročné řemeslo, které přivedlo Rudolfa k zájmu a snění o letadlech. Nebyl prvním a ani posledním, když ho potkalo to, co mnoho dalších z jeho generace. I jemu učarovala tato po první světové válce se velice razantně rozvíjející, ale stále ještě poměrně nová zbraň. Byly to dozvuky zlaté éry letectví. Vlastní cesta k dosažení cíle, navíc vonícího nefalšovaným dobrodružstvím, ale nebyla úplně jednoduchá. Jednu z mála reálných možností uskutečnění tohoto snu představovala v té době armáda.

Stejně jako mnoho jiných mladých mužů, kteří se ocitli v podobné situaci, a splňovali podmínky, tedy byli zcela zdraví, svobodní, bezúhonní, státně spolehliví, vyučení technickému řemeslu a bylo jim mezi 17 a 20 lety, si tak i Rudolf John mohl podat dobrovolnou přihlášku do školy pro odborný dorost letectva v Prostějově (dále jen ŠODL). Ta fungovala při prostějovském Vojenském leteckém učilišti (dále jen VLU), jejím cílem bylo vychovávat a připravovat mladé adepty letectví a budoucí poddůstojníky československého letectva.⁶ Pro piloty byla škola dvouletá, pro pozemní specialisty pak pouze jednoroční.

bě) Marie Johnové; Osobní archiv autora, zápisky SOKA Šumperk autorovi z 16. května 2007, 22. listopadu 2024 a 13. prosince 2024. Za zprostředkování a vyhledání záznamů náleží autorům dík vedoucímu SOKA Šumperk Ladislavu Míčovi; Osobní archiv autora, Městský úřad Šumperk, zápis Ivany Tomáškové ve věci narození Rudolfa Johna z 25. listopadu 2024.

5) SOKA Šumperk, f. I. střední škola Šumperk, i. č. 2, třídní výkaz o docházce a prospěchu pro školní rok 1924–1925 – Rudolf John; Tamtéž, i. č. 4, třídní výkaz o docházce a prospěchu pro školní rok 1925–1926 – Rudolf John.

6) Zde jen můžeme doplnit, že letecká škola (učiliště) působila v prvních letech po vzniku Československa v Chebu, a to na tamním starém letišti ještě z dob rakousko-uherské monarchie, kde za světové války sídlila výcviková rota *Flek 16*. Škola několikrát změnila svůj

Obr. 3: Rudolf John jako desátník (v první řadě sedící třetí zprava) na dosud neznámé fotografii (Osobní archiv Zuzany Lhoťanové)

Protože tehdy bezmála osmnáctiletý mladík prošel u poměrně náročných zdravotních zkoušek a psychotestů a ani nic dalšího jeho přijetí nebránilo, nastoupil 1. října 1930 ke studiu do prostějovského učiliště. Současně s tím se zavázal, že po vykonání zákonné prezenční služby (ta měla u něho původně trvat 14 + 4 měsíce činné služby) setrvá v armádě jako dělesloužící ještě rok a deset měsíců, což byla doba, kterou měl strávit v leteckém učilišti.⁷

název, až se nakonec ustálilo označení Vojenské letecké učiliště. S přibývajícími roky se ale začaly čím dál tím více projevovat nedostatky a limity chebské lokace, jednalo se především o blízkost státní hranice s Německem, ale i o vlastní zastarávající zázemí. Bylo proto rozhodnuto o vybudování zbrusu nového výcvikového areálu i s odpovídajícími prostorami v moravském Prostějově, kam se pak postupně v druhé polovině dvacátých let začaly přesunovat jednotlivé školy z Chebu. První tak učinily v září 1925, nejdůležitější část učiliště – velitelství – přijela v roce 1927, jako poslední dorazila do Prostějova Pilotní škola stíhací v roce 1934. Více viz Jiří RAJLICH, *Cheb 1917–1947. Aviatci a letadla prvního vojenského letiště v Českých zemích*, Cheb 2020; Hana FRAJTOVÁ, *Historie Leteckého učiliště v Prostějově 1925–1959*, Brno 2012. Magisterská diplomová práce. Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity.

7) Na tomto místě můžeme zmínit některé aspekty základní prezenční služby v československé armádě. Délka vojenské základní služby se v průběhu trvání první republiky několikrát měnila a pro lepší názornost není na škodu si průběh těchto změn připomenout. Původně byla na základě branného zákona č. 193/1920 Sb. z. a n., který uzákonil všeobecnou

Nastaly mu dlouhé dny, týdny a měsíce vojenského života, protože navzdory tomu, že žáci vlastně ještě nebyli vojáky, zdejší režim byl kasárensky organizovaný, tedy ostrý a nesmlouvavý, výuka intenzivní a výcvik tvrdý. Nejtěžší byla vždy první zima. Žákům se zdála nekonečná, neboť ji vyplňovala jen samá teorie a vojenský drill. Na vytoužené létání došlo až na jaře, nejprve úvodní lety s instruktorem a poté konečně i tolik očekávané první „sólo“.

Výcvik Rudolf John prodělával u tamní školy pilotů leteckého školního oddílu III. a dokončil ho se závěrečným hodnocením „dobrý“. Ještě však krátce před ukončením školy předstoupil 15. července 1932 před odvodní komisi Doplňovacího okresního velitelství v Šumperku. To u takřka dvacetiletého mladíka podle příslušného dochovaného záznamu konstatovalo, že má „světle kaštanové vlasy, souměrná ústa, ostrý nos, výšku 166 cm“ a jako zvláštní schopnosti jinak poměrně strohý dokument udával, že hraje fotbal a také lyžuje. Finální hodnocení odvodní komise tak znělo, že jako „schopen bez vady“ byl odveden k vykonání prezenční vojenské služby.⁸

Jako nováček a novopečený pilot narukoval 1. srpna 1932 do Olomouce ke svému prvnímu bojovému útvaru, konkrétně k letce 5 zdejšího Leteckého pluku 2 (zkrácené vojenské označení 5/2. letka), který byl jedním ze šesti leteckých pluků, jimiž tehdejší československá armáda

brannou povinnost, navrhována vojenská služba v délce dvou let, ale pouze pro přechodné tříleté období stabilizace. Po následné další tři roky mělo dojít k redukci na 18 měsíců a po uplynutí těchto přechodných stabilizačních období (šest let) se měla ustálit na konečných čtrnácti měsících. V dalších letech však došlo ke změnám, které opět upravovaly délku prezenční služby. Především na naléhání Hlavního štábu, který by jinak nebyl schopen garantovat dostatečnou úroveň vojenského výcviku, bylo zákonem č. 51/1927 Sb. z. a n. rozhodnuto o zachování osmnáctiměsíční základní vojenské služby. Z toho vyplývalo, že branci, kteří byli odvedeni v roce 1926 a později, sloužili stejně dlouho jako odvedenci z „přechodných“ stabilizačních let 1923–1925. Délku služby pak opět redukoval tentokrát na čtrnáct měsíců zákon č. 66/1932 Sb. z. a n. Od počátku bylo jasné, že tato redukce nebude mít dlouhého trvání. Již o dva roky později došlo vzhledem k mezinárodní situaci k prodloužení prezenční vojenské služby na 24 měsíců. Změna byla v platnost uvedena zákonem č. 267/1934 Sb. z. a n. Karel STRAKA – Tomáš KYKAL, *Historie československé armády 2. – Československá armáda v letech budování a stabilizace 1918–1932*, Praha 2013, s. 60–61; Karel STRAKA, *Historie československé armády 3. – Československá armáda, pilíř obrany státu z let 1932–1939*, Praha 2007, s. 44–45.

8) Vojenský archiv – centrálna registratúra, Trnava (dále jen VA-CR, Trnava), kmenové listy Rudolfa Johna; Vojenský ústřední archiv – Vojenský historický archiv, Praha (dále jen VÚA-VHA, Praha), f. Českoslovenští interbrigadisté, č. j. 271 Rudolf John, životopis Rudolfa Johna z 15. 7. 1950.

disponovala. Prakticky souběžně byl Rudolf John nejprve jmenován pilotem letcem, 16. prosince téhož roku získal první „pečku“ svobodníka a o několik měsíců později, po splnění předepsaných podmínek, jej 1. srpna 1933 jmenovali polním pilotem letcem.

Zde můžeme doplnit, že na dokumentu ke jmenování Rudolfa Johna polním pilotem letcem se nachází i několik zajímavostí k předchozím měsícům jeho letecké služby. Předepsané a splněné podmínky u něj znamenaly dvacet letů polní letecké služby v součinnosti s pozorovacím a stíhacím letectvem (hodnocení velmi dobrý), dva orientační lety se změnou letiště s kompasem a se změnou kurzu na vzdálenost 100 km (hodnocení velmi dobrý), dva výškové lety nad 5 000 m (hodnocení dobrý), 190 ostatních úkolových letů (hodnocení dobrý) a také dvakrát střelby na pozemní cíl (hodnocení výborný) a dvakrát střelby na vlečný rukáv (hodnocení dobrý). K osobní charakteristice jmenovaného velitel letky ještě dodal, že je „*velmi dobrý, klidný a ukázněný*“.

Rudolf John obdržel také automaticky průkaz vojenského letce Republiky československé, který v jeho případě měl pořadové číslo 669. Johnova kariéra vojenského letce probíhala dále kontinuálně a bez poskvrny, a tak mohl být 15. prosince 1933 povýšen na desátníka. Dne 1. dubna 1934 byl povýšen na četaře a požíval status poddůstojníka v další činné službě. Dne 15. května 1935 změnil působiště v rámci pluku a byl přemístěn k jeho zvědné 63/2. letce. Mezitím si ovšem dále zvyšoval kvalifikaci a absolvoval kurz v létání v noci a podle přístrojů.⁹

U létání však nebylo nikdy vše jen zalité sluncem, často tak nebyla nouze ani o dramatické okamžiky a mimořádné události, jak jsou někdy trochu nepřesně nazývány letecké nehody, pro které piloti v hantýrce používali výraz „kraksna“. V té době nebyly považovány za něco zcela výjimečného, navíc v případech, když jejich následky nebyly fatální. A jeden podobný případ máme oficiálně zdokumentovaný i u Rudolfa Johna. K nehodě mělo dojít v nočních hodinách 27. května 1935 a patrně souvisela se zmiňovaným kurzem létání v noci. Čet. p. p. l. Rudolf John pilotující

9) VA-CR, Trnava, kmenové listy Rudolfa Johna; VÚA-VHA, Praha, f. MNO – Letecký odbor (1933), č. j. 17354, sign. 15 4/3 32, návrh na jmenování Rudolfa Johna polním pilotem letcem. Za vyhledání a excerpci dokumentů náleží autorův dík Janu Chlebounovi z VÚA-VHA; Archivo Histórico Provincial de Albacete (dále jen AHPA), kopie průkazky vojenského letce RČS č. 669 – Rudolf John.

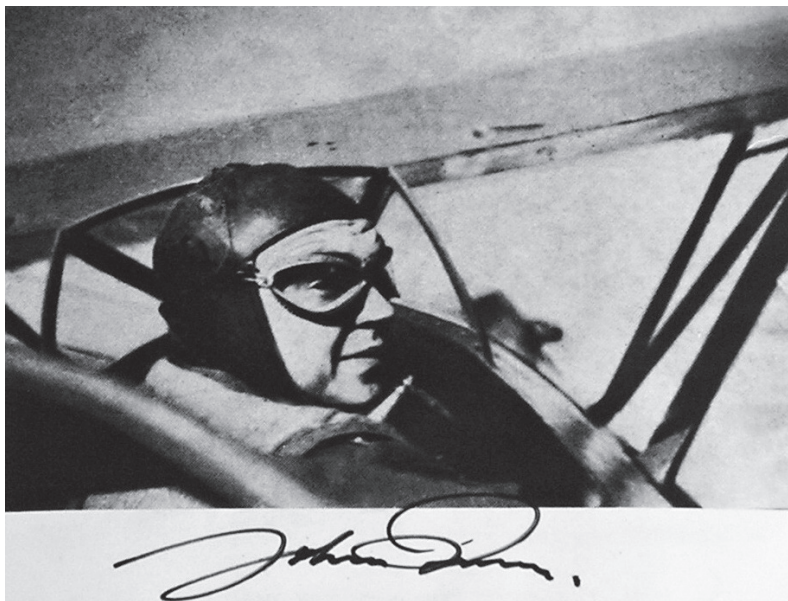

Obr. 4: Četaři: délesloužící Rudolf John (vlevo) a Jan Hrnčíř, který se následně během druhé světové války proslavil v řadách 311. československé bombardovací peruti RAF (Osobní archiv autora)

Letov Š-16.11 (stroj přináležel 7/2. letce) spolu s rtm. p. p. l. Antonínem Bártou měli havarovat při přistání na brněnském letišti. K události je pouze uvedeno, že „šlo o přistání v noci na neznámém letišti poněkud zвыsoka“. Nedošlo ke zraněním, poškození stroje nebylo vážné a mohl po opravě přelétnout do Olomouce.¹⁰

Během řadové služby u letek byl Rudolf John ze strany nadřízených hodnocen kladně, a tak byl vybrán do kurzu stíhacích pilotů, představujících vysněnou metu každého vojenského pilota. Ten kladl na nové adepty poměrně značné nároky, mimo jiné i v tom, že museli opět projít ještě

10) Je zajímavé, že ke zmíněné nehodě Rudolfa Johna se nepodařilo dohledat v příslušném archivním fondu (Letecký odbor MNO) žádné další podrobnosti, Johnovo jméno tam nefiguruje ani jednou v roce 1935 viz VÚA-VHA, Praha, přípis autorovi ze dne 7. ledna 2025. Příslušný vyhotovený spis se tak pravděpodobně jako u mnohých dalších, u kterých nedošlo ke ztrátám na životech, stal obětí skartace. Za poskytnutí bližších informací k celé události náleží autorův dík Jiřímu Rajlichovi z Vojenského historického ústavu v Praze (dále jen VHÚ Praha) viz osobní archiv autora, přípis jmenovaného autorovi z 6. ledna 2025.

Obr. 5: Stíhací pilot Rudolf John na pamětní fotografii s podpisem (Osobní archiv autora)

přísnější zdravotní prohlídkou. Stíhací kurz prodělal u Pilotní školy stíhací čerstvě umístěné v jemu dobře známém prostějovském VLU, kam se jako poslední složka VLU přestěhovala ve dnech 16.–20. června 1934 ze svého předchozího působiště v Chebu. Po absolvování šestitýdenního stíhacího výcviku se Rudolf John vrátil 31. srpna 1935 zpět ke svému pluku a 1. září nastoupil službu u jeho stíhací 35/2. letky, rovněž umístěné na olomouckém letišti. Tato čistě stíhací jednotka měla ve výzbroji převážně stíhací dvouplošníky Letov Š-31.¹¹

11) Zde jen doplníme k jednotkám, u kterých v té době Rudolf John působil, že letka č. 5 (pozorovací) byla původně letecká setnina č. 3, která byla v říjnu 1920 jako letecká rota č. 1 převzata od Leteckého pluku 2 a v říjnu 1929 přečíslována na 5. letku. Letka č. 63 (zvědná), vznikla 1. prosince 1929 v Olomouci v Leteckém pluku 2 a v lednu 1938 byla z Olomouce přemístěna do Přerova. Letka č. 35 (stíhací) vznikla 15. listopadu 1923 jako 35. letecká rota a byla součástí Leteckého pluku 2 a v květnu 1924 byla přeznačena na 35. letku. Rudolf SANDER, *Organizační a dislokační vývoj československé armády v letech 1918–1939*, in: Sborník archivních prací 1, 1985, s. 93–94; Jiří RAJLICH – Jiří SEHNAL, *Vzduch je naše moře*, Praha 2002, s. 174–178.

Kariéra stíhacího letce u Rudolfa Johna bohužel netrvala příliš dlouho, vysněnému létání na stíhacích strojích se těšil jen přibližně tři měsíce. Již 1. prosince 1935 byl „propuštěn z dobrovolné další činné služby vojenské“ a přeložen do I. zálohy v hodnosti četaře a 29. ledna 1936 superarbitrován. V příslušném a na podrobnější sdělení poměrně skoupém dokumentu se dále dočteme: „*Neschopen pro vadu S-I. 1:50-C. Buď propuštěn z branné moci. Choroba nevznikla ani se nezhoršila vinou vojenské služby.*“ Propouštěcí list podepsal tehdejší velitel náhradní peruti Leteckého pluku 2 pplk. let. František Kabeláč.¹²

O co vlastně tedy šlo? Rudolf John ve svých vzpomínkách a dotaznících celou věc víceméně bagatelizoval. „*V Olomouci u 2. leteckého pluku a jeho 35. stíhací letky sloužil jsem do ukončení svého reversálního závazku 30. listopadu 1935, nábor děsloužících byl zastaven a mé prodloužení nebylo schváleno ze zdravotních důvodů.*“¹³ To však, jak již víme na základě archivních dokumentů, není tak úplně přesné.

Plnou pravdu se dozvídáme až na základě dalších archivních záznamů a je hned zprvu nutno podotknout, že je od Johnových vzpomínek diametrálně odlišná. Jedním ze zdrojů je kronika Leteckého pluku 2, kde jsou uloženy dva novinové výstřižky patrně z regionálního tisku, bohužel však bez dalšího upřesnění. Jejich až děsivě vyznívající titulky zněly *Sebevražda na Mořickém náměstí v Olomouci* a *Pokus olomouckého letce o sebevraždu*. Z nich se tehdejší čtenář měl s až bulvárním smyslem pro detaily možnost dozvědět následující sdělení:

„*Dnes ráno zaslechlo obyvatelstvo jednoho domu na Mořickém náměstí v Olomouci střelnou ránu. Poděšení obyvatelé domu zalarmovali policii, která se dostavila na místo, nechala otevřít dveře bytu, z něž předtím vyšla rána, a našla tam v tratolišti krve děsloužícího četaře-letce od leteckého pluku 2 Rudolfa Johna. Vedle něj ležel revolver. Četař John střelil se v sebevražedném úmyslu do levé strany prsou, ale rána není smrtelná. Přivolaná záchranná stanice převezla zraněného do zemské nemocnice. Vyšetřováním se zjistilo, že četař John měl hodně dluhů a že se chtěl nepřijemnostem z nich plynoucích vysvoboditi sebevraždou. Bude však zachráněn a dluhy mu také zůstanou, nezůstane mu však zaměstnání na vojně pro jeho nevojenský čin.*“

12) VA-CR, Trnava, kmenové listy Rudolfa Johna.

13) VHÚ Praha, Rudolf John, *Moje vzpomínky 1936–1945*, rkp., s. 1.

Obr. 6: Pilotní odznak z pozůstalosti Rudolfa Johna (Osobní archiv Zuzany Lhoťanové)

Druhý ze zmiňovaných článků uváděl víceméně totéž, chybně pouze zmiňoval věk Rudolfa Johna a jinak se lišil jen v drobnostech: „Ve čtvrtek ráno pokusil se o sebevraždu zastřelením 26letý dělesloužící četař let. pluku 2 v Olomouci, který si vpálil ve svém bytu na Mořickém náměstí kulku do levé strany prsou. Jeho zranění je těžké, kulka však našťěstí nezachytila srdce, a proto lékaři v div. nemocnici doufají, že bude zachován životu. Mladý letec se odhodlal k dobrovolnému odchodu ze života pro dluhy.“

A konečně se dochovalo i úřední hlášení zemského policejního prezidenta v Brně ve věci odchodu Rudolfa Johna do Španělska sepsané o dva roky později. S předchozími se shoduje ve skutečnosti, co se stalo, liší se však ve vlastní motivaci k tragickému činu: „Jmenovaný pilot sloužil jako dělesloužící četař u let. pluku č. 2 v Olomouci, kde 30. ledna 1935 spáchal z nešťastné lásky pokus sebevraždy zastřelením. Po ošetření v nemocnici byl propuštěn z aktivní služby do náhradní zálohy.“¹⁴ Datum uvedené v dokumentu je určitě chybné. Zdá se, že pravděpodobnější by měl být 30. listopad 1935, neboť kdyby k nešťastné události došlo již v lednu, asi těžko mohl být vybrán ke stíhacímu výcviku a následně v srpnu přeložen k polní letce.

Tak tedy vypadaly skutečné důvody odchodu četaře polního pilota letce Rudolfa Johna z vojenské služby. Událost měla až tragický nádech a z čistě lidského hlediska bylo pochopitelné, že se k ní Rudolf John později nehlásil a interpretoval ji odlišně. Vše pro něj v té době bylo o to bolestnější, že musel opustit létání, které tak miloval. Rázem stál před těžkým rozhodnutím co dál. Podle vlastních vzpomínek se po odchodu do civilu snažil najít uplatnění jako civilní pilot. Neúspěšně. Dobře placených míst komerčních pilotů u obou leteckých společností (ČSA a ČLS) či zalétávacích pilotů v leteckých továrnách nebylo mnoho a byla již obsazena. Placených učitelů létání u aeroklubů nebo Masarykovy letecké ligy bylo rovněž jen omezené množství a na to, aby „jen tak“ létal, mu scházely peníze. Situace pro něj byla o to složitější, že mu 23. července 1932 zemřel otec a bylo tedy nezbytné pomoci matce s rodinným rozpočtem. Sám po letech na osudové roky vzpomínal:

„30. listopadu 1935 jsem šel do civilu. Nábor dělesloužících byl zastaven a mé prodloužení nebylo schváleno (ze zdravotních důvodů). Řekl jsem si, že si najdu

14) Národní archiv Praha (dále jen NA, Praha), f. Ministerstvo vnitra I – prezidium, Praha – k. 1266, sign. 225-1266-3/18, přípis Zemského úřadu v Brně adresovaný Presidiu ministerstva vnitra ze dne 2. března 1937.

zaměstnání jako civilní pilot, ale později jsem viděl, že vše je marné. Napsal jsem také svému veliteli pluku plk. [Robertu] Ellnerovi, který mi odepsal, že musím mít trpělivost, možná později se dá něco dělat. Nedostával jsem ani podporu pro nezaměstnané, protože jsem neměl pracovní knížku, od svých 17 r. jsem byl na vojně. Neměl jsem již otce a matka pracovala pouze jako příležitostná uklízečka.“¹⁵

Za uvedených okolností tedy nepřekvapí, že se nezaměstnaný Rudolf John stal poměrně snadno obětí propagandy Komunistické strany Československa (dále jen KSČ), nabízející zaručený recept na vyřešení problémů, který jinde nenacházel. Začal se stýkat s komunistickými předáky v místě svého bydliště, hlavně se zdejšími komunistickým senátorem německého původu Karlem Dreslem (1887–1960). V této souvislosti můžeme zmínit i jistou paralelu s dalším československým letcem – Janem Ferákem. Ten opustil řady letectva takřka na měsíc shodně jako Rudolf John a stejně jako on krátce po absolvování stíhacího výcviku, také to nebylo rozloučení dobrovolné a podobně začal záhy i on koketovat s komunistickým hnutím. Jeho jméno nezazní v našem vyprávění rozhodně naposledy, protože životní cesty obou jmenovaných se budou protínat i nadále.¹⁶

15) VHÚ Praha, Rudolf John, *Moje vzpomínky 1936–1945*, s. 1.

16) Jan Ferák (8. července 1913 – 14. května 1942) pocházel z Ústí u Vsetína, absolvoval podobně jako Rudolf John prostějovskou ŠODL. Sloužil nejprve u 3/1. letky v Milovicích, poté u 15/3. letky ve Vajnorech. Následně absolvoval v létě 1935 stíhací výcvik, poté v hodnosti četaře působil u 38/3. stíhací letky. Kariéra stíhače trvala krátce, v září 1935 byl obviněn z krádeží na ubikacích. Po odsouzení byl degradován na vojína, přeřazen k pěchotě a dosloužil u Pěšího pluku 42 v Terezíně. Po vypuknutí občanské války ve Španělsku odešel na sklonku roku 1936 do této země, kde sloužil v hodnosti kapitána letectva u bombardovací letky. Dne 31. května 1937 byl jím pilotovaný Potez 540 během náletu na baleárskou Palma de Mallorcu sestřelen. V posádce byli i dva další Češi: Josef Soušek a Zdeněk Taláš. Taláš zahynul již při sestřelu, Soušek následující den v nemocnici a zraněný Ferák se dostal do frankistického zajetí. Odtud byl ve skupině dalších zajatých republikánských letců 19. července 1937 vyměněn za zajaté italské a německé letce. V dubnu 1938 se vrátil zpět do Československa, kde v časopise *Ahoj* začal publikovat silně přibarvené vzpomínky na válku ve Španělsku. Oženil se se sestrou Zdeňka Taláše Marií a po německé okupaci v březnu 1939 odešli do Sovětského svazu. Až do února 1942 pracoval v traktorovém závodě, poté odjel do Buzulu-ku, kde se přihlásil do nově formované československé jednotky a 6. března byl povýšen na rotného. Protože se zatím nepočítalo s vytvořením vlastní letecké jednotky, bylo rozhodnuto o odeslání celé skupiny někdejších letců do Velké Británie. Skupina vyplula 28. dubna 1942 z Murmansk na palubě lehkého křižníku HMS *Edinburgh*. Po útocih německých ponorek a torpédoborců byl ale *Edinburgh* tak poškozen, že musel být 2. května britským torpédoborcem potopen. Skupina československých letců byla zachráněna a dopravena zpět do

Španělsko

Někdy dokáže osud v lidském životě zasáhnout nekontrolovaně a ovlivnit zásadně děje současné i budoucí. A k tomu došlo také zde. Pozornost Evropy, a to nejen jejího levicového spektra, se začala pomalu stáčet k zemi za Pyrenejemi, kde se schylovalo k velkému a krvavému dramatu. To nastalo už o několik měsíců později s horkým létem roku 1936, kdy ve Španělsku vypukla nesmírně krutá občanská válka. Stalo se tak ve chvíli, kdy proti legálně zvolené republikánské vládě Lidové fronty (ta zvítězila v parlamentních volbách 16. února 1936) vojensky velice agresivně vystoupila část španělské armády, především jejího důstojnického sboru. Převratu předcházela vnitřní rozklad státní správy, který byl doprovázen mnoha násilnostmi na obou stranách rozdělené společnosti. Vše začalo 17. července 1936 v severoafrické Melille, kterou vzbouřenci bleskově ovládli, a pak se puč rozšířil i dále do kontinentálních částí Španělska. Na jeho počátku panovalo přesvědčení, že půjde o klasický armádní puč – *pronunciamiento* – těch ostatně země zažila v uplynulých sto letech mnoho, a který nebude mít, stejně jako ty předešlé, dlouhého trvání. Tehdy ovšem ještě nikdo netušil, že se ve skutečnosti právě rozhořel tříletý konflikt, který bude mít široké mezinárodní souvislosti a svým způsobem předznamená novou světovou válku. Když skončí, zůstanou po něm stovky tisíc mrtvých na všech stranách a zničené, rozvrácené Španělsko nesmazatelně poznamenané prakticky až do dnešních dnů.

Vypuknutí války mělo podstatný význam i pro další životní osudy Rudolfa Johna, a proto alespoň ve stručnosti zmiňujeme i obecné souvislosti. Události totiž velice brzy přerostly regionální rámec, nabyly doslova globálních rozměrů a jedním z důsledků byla též celosvětová vlna internacionalismu a sympatií pro boj španělského lidu. Na domácí scéně to přineslo nový impuls i do práce komunistických funkcionářů všech úrovní.

Murmansku. Společně s ostatními vyplul Ferák znovu z Murmansku 13. května na palubě lehkého křižníku HMS *Trinidad*. Ten byl druhý den plavby, 14. května 1942 zasažen čtyřmi pumami, svrženými německým bombardérem. Čtvrtá explodovala přímo v podpalubním prostoru, kde se ukryl Jan Ferák spolu se třemi dalšími letci. Nikdo z nich útok nepřežil. Blíže k osobě a životním osudům Jana Feráka viz J. RAJLICH – D. MAJTENYI, *Jan Ferák a ti druzí*, s. 188–430; Jiří RAJLICH – David MAJTENYI, *Legenda o republikánském leteckém esu Janu Ferákovi 1. část*, *Historie a vojenství* 1, 2008, s. 4–34; Jiří RAJLICH – David MAJTENYI, *Legenda o republikánském leteckém esu Janu Ferákovi 2. část*, *Historie a vojenství* 2, 2008, s. 4–31.

Ten se zakládal na snaze jednak o přiblížení konfliktu co největšímu počtu občanů našeho státu a jednak o vytváření a organizaci jednotné široké lidové fronty a její zapojení do pomoci demokratickému Španělsku. To bylo v přímé shodě se závěry VII. sjezdu KSČ z dubna 1936, který řešil otázku obrany Československa proti fašismu a nacismu a přihlásil se ke koncepci Lidové fronty po vzoru Francie. Nebyla to ovšem, alespoň zpočátku, činnost výlučně komunistická. Sympatie pro republikánskou stranu, přinejmenším až do roku 1937 si udržovala i československá vláda včetně prezidenta Edvarda Beneše. Přes deklarovanou neutralitu v konfliktu do určité míry tolerovala různé solidární akce ve prospěch republikánů včetně zbrojních dodávek (krytých ovšem zprostředkovatelskými firmami).

Druhý aspekt těžé věci spočíval v tom, že se dle direktiv Kominterny činovníci KSČ aktivně zapojili do náborářské akce ve snaze získat co největší počet dobrovolníků. Pochopitelně šlo o ilegální činnost, a to nejen proto, že se Československo přihlásilo k politice „neintervence“. Byla totiž také v rozporu se dvěma vnitrostátními právními normami. Dotyční totiž porušovali § 6 a § 40 branného zákona (zákon č. 193/1920 Sb. z 19. března 1920), zakazujícími vstup do armády cizího státu bez povolení prezidenta republiky, a především překračovali § 176 nedávno přijatého zákona o obraně státu (zákon č. 131/1936 Sb. z 13. května 1936). Ten striktně zapovídal – také pouze s výjimkou povolení prezidenta republiky – najímání, nebo zprostředkování najímání československých státních příslušníků „pro vojenskou službu cizí moci nebo pro službu v cizím ozbrojeném nebo na vojenský způsob organizovaném sboru, spolku nebo skupině“ (trestní sazba od šesti měsíců až do pěti let žaláře). Ačkoliv československé bezpečnostní orgány tuto činnost bedlivě monitorovaly a několikrát proti organizátorům odchodů zasahovaly, na odchody (nebo alespoň na jejich omezení) našich dobrovolníků do Španělska to podstatný vliv nemělo. Dokladem jistě benevolence ze strany státních orgánů byl jistě rovněž fakt, že u navrátilivších se jedinců nedocházelo až na výjimky k aplikaci trestního práva a odpovídajícím postihům.¹⁷

17) Účelem této studie není problematiku podrobněji rozebírat, proto autor odkazuje na v minulosti publikované tematické příspěvky, např. viz Jiří RAJLICH – David MAJTENYI, *Jan Ferák a ti druzí*, s. 84–102; Jiří NEDVĚD, „Verbování“ československých příslušníků do mezinárodních brigád a jejich cesty do Španělska, *Historie a vojenství* 3, 2016, s. 4–19; Radim GONDA, *Postoj československé státní moci k rekrutování dobrovolníků do mezinárodních brigád*, in:

Na tomto místě si můžeme položit i nabízející se otázku, jaká byla skutečná motivace československých dobrovolníků. Než ji vztáhneme osobně k Rudolfovi Johnovi, můžeme se na ni podívat obecněji. Při maximální míře zjednodušení je možné odcházející rozdělit na tři skupiny. První a největší část z nich se pravděpodobně rozhodovala skutečně na základě svého idealistického přesvědčení a jakéhosi vnitřního internacionalismu, inklinující v kontextu událostí k pohledu na svět „zleva“. Zde komunistická agitace nacházela snadno úrodnou půdu. Druhá část, oproti první nepoměrně menší, představovala především vojenské specialisty. Zde mohl hrát nikoliv nepodstatnou roli i finanční aspekt, který v kombinaci s nezaměstnaností u nás v té době působil jako poměrně pádný argument. Navíc především v první fázi války nebylo v zasvěcených kruzích tajemstvím, že například někteří letci byli republikánskou vládou najímáni na námezdní bázi a měli podepsány velice lukrativní smlouvy. Poslední skupina dobrovolníků si svým odchodem mohla řešit problémy se zákonem, byl to vlastně jakýsi útěk před jejich vlastní minulostí a možnost začít jinde znovu. Tato motivace se jeví také jako logická a nacházíme ji v takřka všech analogických válečných konfliktech.

Zde se můžeme opět vrátit k osobě Rudolfa Johna. Jaká byla v jeho případě vlastní motivace a skutečná příčina k odchodu? Odpověď na tuto otázku není tak jednoduchá, jak by se mohla na první pohled zdát. Odchodem z armády a opuštěním milovaného létání se mu život převrátil naruby. Nově se stýkal s komunistickými činovníky, mohl začít slyšet na jejich slova a přijmout pronášené myšlenky a agitaci za svou. Jistě ne nepodstatnou úlohu mohl hrát i fakt, že se pro něj naskytla lákavá možnost opět se dostat k letectvu a létat. Mohl také ale prostě jen brát svůj odchod i jako šanci či příležitost začít nový život a zbavit se tak zátěže z minulosti. Anebo mohlo jít i o aspekt čistě finanční? Díváme-li se na věc touto optikou, tak bychom Rudolfa Johna mohli, možná trochu paradoxně, zařadit do jakékoliv ze tří skupin odcházejících dobrovolníků. On sám ve svých jinak zajímavých vzpomínkách či životopisech napsaných o léta anebo dokonce desetiletí později sice vše líčil, ale velmi stručně, často trochu odlišně a nelze se ani zbavit dojmu jisté dobové tendenčnosti sdělení. My v textu budeme

postupně citovat dvě verze, tu první, kterou byl dopis matce z ledna 1937 (viz další část), a tu patrně poslední z roku 1998. V tomto svém vyjádření k odchodu do Španělska prohlásil: „Každý pilot chce létat. Požádal jsem proto o Španělsko. [...] Viděli jsme, co dělají henleinovci v Šumperku. Pak přišla habešská válka a Hitlerovy provokativní projevy. To nás přinutilo myslet víc na svět a nevzali jsme za to ani korunu. Španělé nás skutečně potřebovali, což bylo vidět na každém nádraží, kde stály zástupy lidí a vítali dobrovolníky květinami a pomeranči.“¹⁸

Oproti motivaci k odchodu, o které se můžeme pouze dohadovat (viz výše), k vlastnímu průběhu cesty Rudolfa Johna do Španělska máme již poměrně dost informací. Kromě dochovaných ego dokumentů, tedy jeho vzpomínek, jsou to i exaktnější a mírou objektivity relevantnější záznamy úřední provenience. S pomocí komparace obou typů pramenů si tak jeho odchod (anebo spíše odchody, jak bude patrné dále) do Španělska můžeme zrekonstruovat a udělat si zároveň také názornou představu o logistice cesty.

Je doloženo, že s organizováním cesty Rudolfu Johnovi pomohla místní organizace KSČ v Šumperku. O cestovní pas si zažádal, jak tomu bylo v podobných případech obvyklé, v místě bydliště. Doklad mu byl pod číslem 1556/36 s platností do 21. prosince 1939 následně legálně vystaven policejním úřadem v Šumperku 18. prosince 1936 a o čtyři dny později si ho zde i osobně vyzvedl.¹⁹ Jako důvod cesty uvedl získání pracovního místa ve Švýcarsku. Obecně vycestování za prací jako takové byl ostatně jeden z nejčastěji zmiňovaných důvodů odchozích dobrovolníků.

První cesta, na kterou vyrazil na Štědrý den 1936, ač dobře organizačně připravená, nedopadla pro Rudolfa Johna dobře:

„Když v r. 1936 vypuklo ve Španělsku povstání generálů proti rep. vládě, sledoval jsem velmi napjatě události ve Španělsku. Říkal jsem si, že jsem velmi zkušený letec stíhač a tam letce určitě budou potřebovat. Požádal jsem s. Šaje a senátora [Karla] Dresela, aby mi odjezd do Španělska zařídili. Vše mi zařídili a 24. prosince (na Štědrý den) jsem odjel přes Vídeň. Loučení se svou nemocnou

18) František KOBZA, *Poslední španělák*, Kulturní život Šumperka 10, 1998, s. 19.

19) NA, Praha, f. Ministerstvo vnitra I – prezidium, Praha – k. 1266, sign. 225-1266-3/18 a 225-1266-2/25; NA, Praha, f. Svaz protifašistických bojovníků (dále jen SPB), Soutěžní práce, Jaroslav Hošek (pseudonym Jaroslav Želivský), Českoslovenští interbrigadisté č. 796, s. 209; SOKA Šumperk, f. Archiv města Šumperk, i. č. 572 (Seznam vystavených dokumentů – domovských listů, pracovních a služebních knížek a cestovních povolení), sign. 182.

matkou a mladší sestrou bylo velmi dojemné. Počítal jsem s tím, že se možná nevrátím.

Na Rakousko-švýcarských hranicích jsem byl zadržen a provedli důkladnou prohlídku. Za páskem u klobouku našli ústřížek novin a hned řekli, že jedu do Španělska. Nezbyvalo mi nic jiného než jet šupem zpět. Na čs. hranicích jsem telefonoval na ÚV KSČ, co mám dělat. Dali mi pokyn, abych jel zpět do Prahy a ubytoval se u jednoho soudruha na Pankráci. Zde jsem byl navštíven s. [Josefem] Krosnářem, který mi vysvětlil nový plán na cestu do Španělska [...].“²⁰

Trochu jinou verzi vrácení ze švýcarských hranic se můžeme dočíst ve zprávě policejního ředitelství ve věci Verbování a odjezd dobrovolníků ke španělské armádě z března 1937. „John odjel do Španělska v prosinci 1936, měl se hlásiti v Basileji u jisté osoby, jejíž adresu měl napsanou v kapesním kalendáři, a to tak, že část adresy měl na prvních listech kalendáře, část uprostřed a část až na konci. Revidující policista však na adresu přišel a Johna vrátil ze státních švýcarských hranic zpět.“²¹

My zde můžeme doplnit ještě třetí verzi, kterou uvedl Rudolf John při rozhovoru v roce 1998: „V Šumperku to organizovali komunisté. Přesto, že jsem u nich nebyl, tak to vyřídili. Pomohl mi nějaký Šaj. Byl úředníkem z nemocenské pokladny, vyjednal mi odjezd a cestovní kancelář Kosmos naproti nádraží mi zajistila lístek. Na švýcarských hranicích jsem se ovšem dostal do rukou policie.“²²

Ať již byla na vině Johnova neopatrnost, nebo naopak přílišná důslednost kontrolujícího policisty, první pokus o odchod do Španělska skončil neúspěchem. Svým způsobem mohl ale Rudolf John mluvit i o štěstí, neboť o celém incidentu se naše policejní složky dozvěděly se značným zpožděním, až v době, kdy byl již prokazatelně ve Španělsku. Tam se mu napodruhé podařilo úspěšně dostat. To, že příprava i vlastní průběh druhé cesty, na kterou vyrazil 27. ledna 1937, byly po organizační stránce opět dobře připravené v ústředí KSČ, dokládají znovu vzpomínky Rudolfa Johna:

„Byl jsem z ústředí pověřen s. [Josefem] Krosnářem, že jako vedoucí skupiny sportovců pojeďu na sportovní slavnosti do Dánska na základě pozvání, které jsem od něj obdržel. Jeli jsme přes Polsko a pak z přístavu Gdyně do Kodaně na parníku Batory. Naše skupina čítala šest sportovců. Mezi nimi byl soudruh

20) VHÚ Praha, Rudolf John, *Moje vzpomínky 1936–1945*, s. 2.

21) NA, Praha, f. Ministerstvo vnitra I – prezidium, Praha – k. 1266, sign. 225-1266-2/25, dopis Zemského úřadu v Brně adresovaný Presidiu ministerstva vnitra ze dne 31. března 1937.

22) František KOBZA, *Poslední španělák*, s. 17.

Janeček, který nám po cestě vypravoval, že také jede podruhé do Španělska. Jel přes Německo a ve vlaku dostal bolesti a byl převezen do nemocnice, kde byl ope-rován na slepé střevo. Na prsou měl vytetovanou velkou pěticípou hvězdu se sr-pem a kladivem a řekl nám, že proto s ním lékaři velmi dobře zacházeli. Gestapo o tom nevědělo.

V Kodani nás přivítali dánští soudruzi, kteří nás ubytovali ve svých domo-vech. Byl tam také Čechoslovák s. Černý, který měl na starosti další odsun dob-rovoleníků. Z Dánska jsme odpluli na malém parníku do Antverp. Před odjez-dem nás dánští soudruzi varovali, abychom se na lodi neprozradili, poněvadž je možné, že na parníku budou mezi cestujícími gestapáci. Byla nám přidělena maličká kabina, ve které jsme byli ubytováni tři a jeden cizí cestující – Němec. Moře bylo silně rozbouřené a všichni jsme dostali mořskou nemoc. Němec nám nabízel nějaké tabletky, že se nám uleví, ale já jsem soudruhy varoval, aby od něho nic nebrali. Vypytoval se nás, kam jedeme, že on je starý sociální demokrat a že na této trati pluje často. Řekl jsem mu, že jedeme do Francie na práci, a ptal jsem se ho, jak je možné, že ho nacisti pustí z Německa, když je sociální demokrat. Na to nám neodpověděl.

Při výstupu z lodi v Antverpách byli skutečně tři Němci zadrženi belgickou policií jako špióni a agenti gestapa. Byl mezi nimi i náš cestující.

Dále naše cesta probíhala hladce. Z Paříže jsem poslal matce dopis. Věděl jsem, že bude cenzurován. V Šumperku se jistě o tom mluvilo, že jsem odjel a policie se o to velmi zajímala. Chtěl jsem matku uklidnit a aby dostala dále svou práci. Psal jsem – pozdrav z Paříže a že jedu do Španělska. Matku jsem ujistil, že nejsem komunista. (Policii jsem řekl, když jsem žádal vystavení pasu, že jedu na práci do Švýcar). Paříž, Perpignan, Figueras. Na každém nádraží (větším) vyhrála hudba a Španělé nás s jásotem vítali, házeli do vlaku květiny a ovoce [...].²³

V dopise, odeslaném o několik dní dříve z Paříže své matce, se Rudolf John snažil vysvětlit pohnutky, které ho vedly k odchodu a svým způsobem se zde též ospravedlňuje. Je z něj mimo jiné cítit touha znovu usednout do letadla a stejně tak i jeho omluva za to, že nemůže pomoci rodině v její těžké finanční situaci:

„Milá maminko, teprve teď je mi možno, abych Ti napsal. Mami, jsem teď v Paříži. Nemusíš mít o mne strach, já budu opatrný. Já se velice těším na létání. Zítra odjedu již asi do Barcelony. Mrzí mne jen, že nemohu sloužit

23) VHÚ Praha, Rudolf John, *Moje vzpomínky 1936–1945*, s. 2–3.

v československé armádě. Možná, že někteří doma si myslí, že jsem komunista, ale to není pravda, já sympatizuji jen s vládní stranou a poněvadž mi dovolí, abych bojoval na její straně, přidal jsem se k ní. Ty víš, že za létání bych dal, nevím co, doma mi však nebylo možno, abych létal, nemohu doma též najít zaměstnání, přišlo mi již dost žádostí zpět, jsem v republice nepotřebný, ač jsem úplně zdrav, nemohu se dostat zpět do československé armády a nemohu též létat u MLL [Masarykovy letecké ligy], jelikož nemám peníze, proto jsem odejel. Všechny známé to asi překvapilo, ale maminko, musíš uznat, že jsem nemohl již déle zůstat doma. Byli jsme živi jen z 20 Kč týdně a to není možno dlouho vydržet. Nezlob se na mě a neměj strach o mě, já budu opatrný, nebudu však zbabělý. Ze Španělska Ti nebudu moci tak často psát, možná až za měsíc. Budu Ti posílat možná telegramy, abys věděla o mě něco. Nesmíš se však leknot, až nějaký telegram ode mě přijde. Pozdravuj od mě všechny známé a Zdeňku, ať poslouchá. Tak příště asi za měsíc. Váš Ruda. PS: Když jsem jel lodí z Kodaně do Antverp dostal jsem takovou malou mořskou nemoc, ale už to přešlo. Až budu vědět svoji stálou adresu, tak Vám ji napíši.“²⁴

Obavy Rudolfa Johna, že by se dopis mohl dostat do rukou našich policejních složek, byly opodstatněné. Tuto skutečnost můžeme přičíst jednak dobře fungující síti informátorů mezi náboráři a zrovna tak i jistému nedostatku základů konspirace mezi samotnými dobrovolníky, kteří v mnoha případech jako Rudolf John prakticky bez jakýchkoliv skrupulí vše psali v dopisech do svých domovů, kde většinou byli vedeni jako pohřešovaní, a tak se jejich příchozí pošta lustrovala. U Rudolfa Johna došlo k odhalení velice záhy, a to právě na základě zmiňovaného dopisu, který se dostal k zemskému policejnímu prezidentovi v Brně. V první zprávě z 2. března 1937, která byla v režimu důvěrné podstoupena nadřízeným složkám, se tak dočítáme krom již zmiňovaného důvodu ukončení služebního poměru Rudolfa Johna u čs. armády i další detaily, které John ve svých pozdějších vzpomínkách již neudával.

„Týž opustil svoji matku, se kterou společně bydlel, dne 27. ledna 1937 a raním vlakem odejel ze Šumperka přes Kodaň do Francie, odkud poslal matce dopis, z jehož obsahu jest zřejmý úmysl jmenovaného jeti do Španělska. V dopise sděluje, že není komunista, že však sympatizuje s vládní stranou, a ježto bude

24) NA, Praha, f. SPB, Soutěžní práce, Jaroslav Hošek (pseudonym Jaroslav Želivský), Českoslovenští interbrigadisté č. 796, s. 210–211.

moci ve službách vládního vojska létat, bez čehož nemůže být, přidal se k vládnímu vojsku.

Do ciziny odejel, jak uvádí dále v dopise, ježto v ČSR nemohl dostati místa a nemohl se dostati jako letec ani k armádě ani k MLL.

John před svým odjezdem prodal svůj vojenský plášť a z peněz, které tímto získal použil asi k zaplacení cesty.

Zda-li byl někým k cestě do Španělska naverbován nebylo zjištěno a zdá se, že jel do Španělska z vlastní iniciativy, nanejvýš mu byl k tomu nápomocen někdo ve Vídni, kde má John nevlastního bratra Rudolfa Findeise a snoubenku Fretu Czizekovou, bytem ve Vídni XII., Bischofgasse č. 5, u nichž byl ode dne 24. prosince 1936 do 2. ledna 1937 na návštěvě.²⁵

Druhá zpráva týčích policejních úřadů má dataci 31. března 1937 a doplňuje předchozí hlášení. Policii se již mezitím podařilo získat informace o prvním neúspěšném pokusu o odchod do Španělska, nicméně samotní organizátoři, kteří Rudolfu Johnovi napomáhali, zjištění nebyli.

„Dodatkem ke zprávě ze dne 2. března 1937, číslo 2567/I/1 sděluji, že John již do Španělska dojel a podle adresy, kterou poslal své matce stal se členem vládního vojska ve Španělsku v mezinárodní brigádě. Kým byl Rudolf John pro španělskou armádu najat, případně kdo mu dal na cestu potřebné peníze, nebylo zjištěno. Také nebylo zjištěno, jakými doklady byl John na svoji cestu opatřen. Podle důvěrně získaných zpráv odejel John do Španělska již v prosinci 1936, avšak byl ze Švýcar vrácen policií. John prý se tehdy měl hlásiti v Basileji u jisté osoby, jejíž adresu měl napsanou v kapesním kalendáři a to tak, že část adresy měl na prvních listech kalendáře, část uprostřed a část až na konci. Revidující policista však na adresu přišel a Johna ze státních švýcarských hranic vrátil. Proto John, když v lednu svůj pokus opakoval, nejel již přes Švýcarsko, nýbrž přes Dánsko a Belgii. Matka Rudolfa Johna, Marie Johnová, vypověděla, že o první cestě synově neví, ač prý opravdu v prosinci nebyl několik dní doma. Johnová se domnívá, že byl ve Vídni návštěvou u příbuzných, neboť pod touto záminkou tehdy odcestoval.“²⁶

25) NA, Praha, f. Ministerstvo vnitra I – prezidium, Praha – k. 1266, sign. 225-1266-3/18, dopis Zemského úřadu v Brně adresovaný Presidiu ministerstva vnitra ze dne 2. března 1937.

26) NA, Praha, f. Ministerstvo vnitra I – prezidium, Praha – k. 1266, sign. 225-1266-2/25, dopis Zemského úřadu v Brně adresovaný Presidiu ministerstva vnitra ze dne 31. března 1937. Zde můžeme doplnit, že jméno Rudolfa Johna se nacházelo i ve zprávě policejního ředitelství v Praze z 16. března 1937, která obsahovala seznam celkem 63 osob podezřelých z odchodu do Španělska viz NA, Praha, f. Ministerstvo vnitra I – prezidium, Praha – k. 1267, sign. 225-1267-1/197.

Zde se můžeme vrátit k nabízené a zatím nevyřčené otázce, kdy přesně Rudolf John do Španělska skutečně dorazil. On sám později udával data, která však byla často odlišná a nepřesná, lišící se až v řádu měsíců. Konečnou odpověď nám tak precizují až dokumenty uložené v moskevském státním archivu sociálně-politické historie (RGASPI). Jedná se o zprávy československé sekce kádrového oddělení interbrigád v Albacete, ve které byly vypracovány v letech 1939–1940 kádrové charakteristiky jednotlivých dobrovolníků a ty mimo jiné zaznamenávaly i jejich exaktní data příjezdů do Španělska. Podle záznamů ve složce k Rudolfu Johnovi přibyl jmenovaný do Albacete 17. února 1937.²⁷

V tomto městečku se mimo jiné nacházela též centrála interbrigád a byl to zároveň jakýsi tranzitní bod, kde se všichni dobrovolníci po svém

Obr. 7: V dubnu 1937 se Rudolfu Johnovi stal osudným jeden z povstaleckých protiútoků na řece Jaramě, při kterém přišel o oko (Osobní archiv autora)

27) Rossijski gosudarstvennyj archiv socialno-političeskoj istorii (dále jen RGASPI), f. 545 – Intěrbrigady Respublikanskoj armiji Ispanii, opis 6, dělo 1468 Spiski chekhoslovackikh dobrovolcev interbrigad, č. 736 – Rudolf John.

příchodu museli prezentovat. „*Na Albacete do smrti nezapomenu,*“ zapsal si do deníku Vendelín Opatrný (1908–1944), komunistický idealista a jeden z prvních československých dobrovolníků ve Španělsku. „*Člověk tu cítil zvláštní hrdost sám na sebe a na ostatní kolem. Všechny nás prostě spojovaly shodné myšlenky, což se v životě povede jen málokrát. Přímou v Albacete jsme se však nezdrželi a odešli jsme do blízké vesnice Tarazona de la Mancha, kde byla výcviková základna [...]*“.²⁸

Dobrovolníci byli odtud posláze, po vyřízení všech náležitých formalit a také na základě své vojenské specializace, momentální potřeby, ale třeba i národnosti, odesíláni dále. A to buď přímo k jednotkám v zázemí, kde by případní úplní nováčci dokončili výcvik, nebo u ostatních pak přímo k formujícím se frontovým útvarům.

A právě zde zažil Rudolf John obrovské zklamání a doslova studenou sprchu, když nebyl určen k letectvu, ke kterému se ihned přihlásil, ale k pěchotě. Nebyl ostatně jediným letcem z československé armády, který se zde zařazení k letectvu nedočkal. Můžeme se pouze dohadovat, zda v jeho případě zařadil nějaký úřední šiml nebo došlo pouze k nechtěnému omylu. Každopádně to bylo v případě plně kvalifikovaného stíhacího pilota rozhodnutí jen těžko pochopitelné. Zde si autor neodpustí kritickou osobní poznámku o až trestuhodném mrhání vycvičenými specialisty, zvláště když jich byl v té době ve vládních jednotkách nedostatek. Rudolf John také toto své rozčarování později rozepisoval ve vzpomínkách:

„*Přijeli jsme do Albacete, kde nás v aréně rozdělávali k různým zbraním. Přihlásil jsem se k letectvu. Jeden Čech, který si říkal [Sláva] Dunajevský, mi řekl, že nepůjdu k letectvu, že letců není třeba. Nemohl jsem svým očím a ušima uvěřit, že není třeba specialistů letců – stíhačů. Protestoval jsem, ale on mi řekl, že jestli vím, co je to ve válce neuposlechnout rozkaz. Co jsem cítil, může posoudit jen letec, zvláště když jsem měl své povolání tak rád.*“²⁹ Později, v roce 1998, k tomu ještě doplnil: „*Moje totální chyba byla, že jsem se od sportovců, kteří jeli na jih jako španěláci, ihned neodpojil. Měl jsem se sebrat a jít na španělskou ambasádu a nabídnout služby jako vojenský pilot. To víte. Partu jsem trhat nechtěl a když jsme konečně dorazili do smlouvaného španělského městečka, vrátilo se mi to jako bumerang. Ještě teď vidím českého komisaře, který si na frontě říkal Sláva*

28) Cit. dle: Arthur LONDON, *Španělsko, Španělsko...*, Praha 1963, s. 177.

29) VHÚ Praha, Rudolf John, *Moje vzpomínky 1936–1945*, s. 3.

*Dunajevský a po mé žádosti jen suše podotkl: Pilot? Tak toho nepotřebujeme. Budete vojákem a pokud neposlechnete, necháme vás zastřelit.*³⁰

Dochoval se i přepis dalšího dopisu, který Rudolf John opět adresoval své matce a mladší sestře Zdeňce do Šumperka. Sice není datován, ale z jeho obsahu je zřejmé, že spadá právě do těchto dní. „Milá maminko a Zdeničko, nevím, zda-li jste ty dřívější dopisy dostaly. Jistě si mne mami již ohlásila. Co říkali? Chtěl bych vědět co je nového u nás. Jelikož nemám ještě stálou adresu zkus napsat dopis na adresu, kterou jsem ti vzadu napsal. Není to však jisté, že to dostanu, ale zkusit to můžeš. Jsem zdrav, jen někdy mě zabolí ty zuby, ale to opět přejde. Co dělá Zdeňka? Hugo a ostatní kluci? Ti se asi koukali, když to zvěděli, kde jsem. Napiš mi všechno, co říkali u policie. Zkrátka vše. Zde je krásné počasí a ve dne velmi teplo. Zde stojí kg pomerančů 80 centimů, to jest asi 1 Kč. Jsem ubytován nedaleko Albacety, která byla bombardována fašisty a mnoho civilního obyvatelstva přišlo o život. Mám zde mnoho kamarádů, všichni jsou však o něco starší. Stravu máme velmi dobrou, každý den maso. Tak maminko, zatím končím, a tak to zkus s tím jedním dopisem, možná, že jej dostanu. Zdraví Vás všechny a líbá Tě i Zdeňku Váš Ruda. Adresa: John Rudolf, Base de brigades internacionales Tchecoslovaque, Albacete, España.“³¹

Rudolf John byl zařazen ke známému praporu Dimitrov, v jehož rámci působila i kulometná rota Jana Žižky z Trocnova. 18. mezinárodní prapor Dimitrov (Batallón Dimitroff) byla jednotka složená převážně ze slovanských a balkánských dobrovolníků. Vedle Čechů, Slováků, československých Němců, Maďarů a Poláků ji tvořili také Jihoslované, Bulhaři a Řekové. Byla ustavena již 28. prosince 1936 v obci Mahora severně od Albacete. Po zformování ji 31. ledna 1937 zařadili do sestavy nově vznikající 15. interbrigády, jejímž velitelem byl jmenován jugoslávský komunista, podplukovník Vladimír Čopić (1891–1939).

Československá stopa zde byla skutečně nepřehlédnutelná, prapor byl pak patrně nejvýznamnější jednotkou s účastí našich dobrovolníků. Oficiálně se uvádí, že jich u praporu sloužilo přinejmenším 393, z nichž nejméně 75 ve Španělsku padlo a dalších 115 utrpělo zranění. Ovšem to jsou pouze minimální počty, nelze vyloučit, že službou v Dimitrovově praporu jich prošly ještě další dvě stovky. Není jisté náhodou, že tři ze čtyř

30) František KOBZA, *Poslední španělák*, s. 19.

31) NA, Praha, f. SPB, Soutěžní práce, Jaroslav Hošek (pseudonym Jaroslav Želivský), Českoslovenští interbrigadisté č. 796, s. 210–211.

jeho rot postupně dostaly české názvy: 2. pěší rota T. G. Masaryka, 3. pěší rota Klementa Gottwalda a 4. kulometná rota Jana Žižky z Trocnova.³²

Zvláště poslední z nich, ve které bylo soustředěno i nejvíce Čechoslováků, si vydobyla značné uznání nadřízených velitelů, kteří ji vyzdvihovali jako pilíř Dimitrova praporu. Svůj bojový křest si Žižkova kulometná rota spolu s celým praporem prodělala v únoru 1937 v krvavé bitvě na řece Jaramě, kde se povstalcům nepodařil plánovaný obchvat Madridu. Mladí vojáci, kteří měli jen minimum vojenských zkušeností, se do bojů vrhli s velikým elánem, ale zaplatili za to těžkými ztrátami. Mezi jinými padl 17. února 1937 i bulharský velitel celého praporu Ivan Ivanov Paunov (Greibenarov). Dalšími padlými byli například velitel čety Josef Kalaš anebo politický komisař Antonín Kymlička. Poté, co se podařilo zastavit nepřátelský nápor, následovalo u jednotky až do června 1937 poměrně dlouhé období zákopové války. To již v našem vyprávění ale poněkud předbíháme.

Můžeme se opět vrátit k Rudolfu Johnovi – jako příslušník Žižkovy kulometné roty se zúčastnil oněch popisovaných krvavých bojů na řece Jaramě, které se mu ale staly málem osudnými. Při jednom nepřátelském útoku, k němuž došlo 5. dubna 1937, mu nad hlavou vybuchla explozivní střela, následkem níž byl těžce raněn a přišel o pravé oko.

„V té době byla ohrožena fronta na řece Jaramě. Nezbylo mi nic jiného než jít s ostatními soudruhy na jaramskou frontu jako obyčejný voják. Přišli jsme všichni k praporu ‚Dimitrov‘. Byl jsem přidělen k ‚Žižkově kulomet. rotě‘ jako nosič jídla a munice. Cítil jsem se úplně bezcenný, viděl jsem fašistická letadla útočící na naše pozice. Tak jsem si přál být v letadle a nepřítele zneškodnit, ale nemohl jsem nic dělat. Nejurputnější boje byly v únoru 1937, kdy fašisté chtěli prolomit frontu stůj co stůj, a tak k Madridu přetnout všechny komunikace, aby Madrid nemohl být zásobován. Na této frontě padlo mnoho našich chlapců – statečných soudruhů. Nikdy nemohu zapomenout na ta upřímná přátelství, která se rodila na frontě v bojích a zákopech.

32) Zde jen můžeme zmínit, že pozdějším velitelem praporu Dimitrov byl jeden z nejvýznamnějších československých interbrigadistů, který v období pražského jara v roce 1968 zastával post ministra vnitra, Josef Pavel (18. září 1908 – 9. dubna 1973). Více k osobě Josefa Pavla, a především k jeho účasti ve Španělsku viz David MAJTENYI – Jiří RAJLICH, *Říkali jim španěláci*, Cheb 2022, s. 233–328; Jiří RAJLICH – David MAJTENYI, *Španělská stopa generála Josefa Pavla*, Historie a vojenství 3, 2016, s. 39–72.

Velitel praporu pplk. [Vladimir] Čopič se dozvěděl, že má ve své jednotce letce stíhače, a tak se na mě přišel podívat. Vypravoval jsem mu vše, on jen kroutil hlavou, jak je to možné, že jsem zde. Bylo to 2. dubna 1937. Řekl mi, že budu co nejdříve přeložen.

5. dubna 1937 jsem byl při fašistickém útoku raněn do hlavy. Cítil jsem, že mě odnášejí na obvaziště za frontou, kde jsem byl ošetřen a poslán do zázemí do nemocnice v Murcii. Až tam jsem se dozvěděl, že jsem ztratil pravé oko. Bylo to pro mne tím bolestnější, protože jsem věděl, co znamená oko pro letce. Nevzdal jsem se však naděje a řekl jsem si, že budu třeba bojovat s lékaři a veliteli, jen abych mohl létat.“³³

Zranění, pro stíhacího pilota zcela jistě fatální, si v případě Rudolfa Johna, kterému v té době nebylo ještě ani 25 let, vyžádalo několikaměsíční léčení v nemocnici Frederica Monseny v Murcii. Zde došlo i k návštěvě „Tří Králů“, jak se neformálně nazývali bývalí letci československé armády, nyní ve službách vládního republikánského letectva Karel Vejvoda,³⁴ Karel Král³⁵

33) VHÚ Praha, Rudolf John, *Moje vzpomínky 1936–1945*, s. 3–4.

34) Karel Vejvoda (13. října 1905 – 14. července 1968) nastoupil v dubnu 1924 do pilotní školy v Chebu. Na podzim 1925 byl pro hrubé porušení kázně ze školy vyloučen a za trest přeložen k pěchotě k Pěšímu pluku 45 na Podkarpatské Rusi, kde jeho prohrěšky pokračovaly. Do několikerého konfliktu se zákonem se dostal i po návratu do civilu. Ve Španělsku působil od října 1936. Byl zařazen k letectvu, v řadách letecké skupiny 15 se zúčastnil bojů u Madridu, Guadalajary a Teruelu. Zpět do Československa se vrátil v listopadu 1937. Po 15. březnu 1939 odešel do Polska a odtud do SSSR. Po napadení SSSR nacistickým Německem se po zamítnutí vstupu do letectva Rudé armády přihlásil v Buzuluku u formující se československé jednotky. Zde se však paradoxně nedočkal zařazení k letectvu, ale k tankistům. V bojích projevil velkou odvahu a byl postupně povyšován (do osvobozené vlasti se navracel jako poručík) a obdržel řadu vyznamenání. Po válce působil až do své smrti na řadě postů ať již v rámci průmyslových podniků, tak i krátce na ministerstvu zahraničí anebo jako vedoucí mezinárodního oddělení Svazarmu. Pro zájemce o bližší informace k jeho osobě viz J. RAJLICH – D. MAJTENYI, *Jan Ferák a ti druzí*, s. 558–572.

35) Karel Král (22. října 1911 – ? září 1937) byl vyučený truhlář a během základní vojenské služby (Pěší pluk 21) si podal přihlášku k letectvu. Bylo mu vyhověno v říjnu 1932, jako svobodník byl přemístěn do Olomouce k Leteckému pluku 2. Po absolvování kurzu byl jmenován leteckým střelcem a poté sloužil u 7/2. letky na olomouckém letišti Neředín. Do zálohy odešel v hodnosti desátníka 1. října 1933. Poté se marně pokoušel o přijetí do řad četnictva. Do Španělska dorazil na počátku října 1936. Se svojí specializací palubního střelce se dočkal zařazení k letecké skupině 15. Ta působila se stroji Polikarpov R-5 především v okolí Madridu. Při jednom z bojových letů poblíž městečka Belchitě byl jejich letoun sestřelen a Karel Král zahynul. Zatím se ani českým ani španělským historikům bohužel nepodařilo získat bližší podrobnosti k jeho smrti – ani její přesné datum. K sestřelení mělo údajně dojít mezi 3. a 5. zářím 1937. Více ke Karlu Královi viz J. RAJLICH – D. MAJTENYI, *Jan Ferák a ti druzí*, s. 521–533.

a Karol Gabula-Kríž.³⁶ Později ho navštívil i další z letců Jan Ferák, o kterém již byla zmínka v předchozí části textu. Ti všichni se ho snažili všemožně povzbudit a dodat naději, že i s takovým těžkým handicapem se může domoci zařazení k letectvu. On sám, zřejmě nakažen optimismem dodaným trojicí kamarádů, se rozhodl, ač ne zcela doléčen, k návštěvě polního letiště jiho-východně od Murcie, v Los Alcázares, kde sídlila letka pobřežního letectva. Zde se podle svých vzpomínek v následujících týdnech zúčastnil několika hlídkových letů:

„Život v nemocnici jsme si my ranění Čechoslováci zařídili tak, abychom propagovali dobré jméno čsl. komunistů. Nejvíce nás bylo na sále č. 16 v nemocnici Federica Monseny. Byli to hoši veselí. [...] V Murcii bylo 5 nemocnic, které měly jedno velitelství. Velitelem byl Bulhar dr. [Zetar] Minkov (jeho pravé jméno jsem neznal). Byla mi dlouhá chvíle, takže jsem požádal dr. Minkova, aby mě zaměstnal. Pověřil mě vedením polní pošty v Murcii a dále s kpt. Stojanovem (také Bulhar) jsme prováděli zvláštní úkoly. Odhalovali jsme sabotáže mezi španělskými lékaři. Tito lékaři sabotovali zásobování tím, že přidělovali potraviny a prázdná lůžka v nemocnici. [...]

Z Murcie jsem jezdil často do Albacete, kde bylo velitelství mezinárodních brigád, se soudruhem Minkovem, který měl na ‚Servicio sanitario‘ práci. Zastavoval jsem se na velitelství u našich chlapců. Jednou jsem tam zastihl delegaci našich poslanců – [Jana] Švermu, [Jana] Vodičku atd. Soudruhu Švermovi jsem vypravoval, co se mi stalo, a on na to: ‚Johne nic si z toho nedělej, až to vyhrajem, budeš zase létat‘ – tak mě také utěšoval.

Po nějaké době přišli do nemocnice letci, kteří se po mě ptali. Jaké bylo převyapení, když jsem mezi nimi uviděl známého kamaráda, leteckého střelce Krále, s kterým jsem létal v Olomouci u 2. leteckého pluku. Byli to 3 Králové. Karel Král, Karel Vejvoda a Karel Kríž. Řekli mi, že jedou na letiště nedaleko Murcie a jestli s nimi mohu jet. Zeptal jsem se vedoucího nemocnice, Belgičana dr. Blanka,

36) Karol Gabula-Kríž (10. prosince 1910 – 7. prosince 1937) pocházel z Nitry, absolvoval v letech 1928–1930 ŠODL a poté sloužil u Leteckého pluku 3 v hodnosti dělesloužícího desátníka. V roce 1933 byl pro blíže nespecifikovaný kázeňský prohřešek degradován na vojína, vyrazen z letectva a přeložen k Pěšímu pluku 17 do Trenčína. Pád neunesl a zběhl z armády do Polska. Později se rozhodl pro návrat, dobrovolně se přihlásil a byl jako dezertér odsouzen k nepodmíněnému trestu. Do Španělska Karol Gabula dorazil v listopadu 1936 a jako zkušený letec byl zařazen, podobně jako oba předchozí letci, k letecké skupině 15. Později byl přemístěn do Valencie a po přeškolení začal létat na strojích Tupolev SB. Jeden z operačních letů se mu stal osudným a padl 7. prosince 1937 u ostrova Mallorca. Více k jeho osobě viz J. RAJLICH – D. MAJTENYI, *Jan Ferák a ti druzí*, s. 476–488.

který mi to zakázal, protože nejsem zdrav, rána hnisá a také proto, že nemám povolení velitelství interbrigády. Kdybych odešel, byl bych dezertér. Řekl jsem si, že utéci na frontu není dezerce, a jel jsem s nimi. Letiště bylo na jihovýchod od Murcie u Mar Menor (Malého moře) u obce Alcazares. Tam jsem se poprvé setkal se sovětskými letci. Jejich velitel se představil jako kamaráda ‚Pablo‘. Na letišti bylo několik nových letounů sovětského typu AB2 ‚Katušky‘ – lehká dvoumotorová bombardovací letadla. Měli jsme se obeznámit s jejich vlastnostmi. Jeden sovětský soudruh nám vše vysvětloval. Po několika dnech jsem se musel vrátit do nemocnice. Přeceňoval jsem své síly, hlava a rána mě bolely, cítil jsem se velmi sláb. Soudruh Blank, vedoucí nemocnice, mě s úsměvem přijal. Soudruzi letci odjeli na frontu. Protože jsem již byl mezi letci znám, vracel jsem se občas znovu na letiště, a tak jsem vlastně létal ilegálně. Létal jsem několik hlídkových letů mezi Cartagenou a Alicante na pobřeží Středozemního moře. Oko jsem měl zavázané černou páskou. Navštěvoval jsem velmi často sovětské letce v rekreačním středisku letců ‚Casa de Pincs‘ asi 4 km na jih od Murcie v překrásném borovicovém háji pod horami. [...]

Opět po nějaké době se v nemocnici zastavil Čechoslovák – letec, kpt. Jan Ferák. Byl jsem jeho instruktor v pilotní škole v Prostějově. On byl velitelem letky nedaleko Léridy. Mluvili jsme o tom, jak to ten ‚Dunajevský‘ vše pokazil. Byl bych již dávno u nějaké stíhací letky. Se soudruhem Ferákem jsem rovněž létal několik bojových letů.³⁷ Na jiném místě k setkání s Janem Ferákem Rudolf John ještě dodával: „Domluvili jsme se, že s ním pojedu na jeho letiště. Byl velitelem letky nedaleko Léridy. Jel jsem však načerno. Legálně jsem nemohl proto, že ve velení letectva se mezitím již vystřídali jiní velitelé a mě se zdálo, že tito již nemají zájem na tom, aby se proti fašistům účinně bojovalo. Na polním letišti jsme prováděli v 3členném roji několik bombardovacích letů na nepřátelské pozice. Při jednom letu jsme byli rozeznáni fašistickými stíhači a nevrátil se nám jeden letoun. Soudruh Ferák měl svého střelce těžce zraněného. Letouny byly lehce poškozeny. Provedli jsme též jednu útok na nepřátelský transport v noci.“³⁸

Tuto část vyprávění Rudolfa Johna, kterou přeochoťně přebrali a dále v minulosti rozváděli někteří domácí autoři,³⁹ je nutno brát s určitou rezervou. Je totiž málo pravděpodobné, že by mu bylo, vzhledem k jeho

37) VHÚ Praha, Rudolf John, *Moje vzpomínky 1936–1945*, s. 4–6.

38) Vlastivědné muzeum v Šumperku, sign. H 11230 – strojopis vzpomínek Rudolfa Johna z 50. a 60. let.

39) Např. Zdeněk ŠMOLDAS, *Českoslovenští letci v boji proti fašismu*, Praha 1987, s. 51–52.

handicapu, svěřeno samo pilotování bojového letounu. Jako daleko více reálná se jeví varianta, že se letů mohl účastnit spíše jako letecký pozorovatel.⁴⁰ V této době se také Rudolf John stal členem španělské komunistické strany.

Nedoléčené zranění se však začalo opět ozývat, a tak se znovu dostal do nemocnice. Bohužel se jeho zdravotní stav stále nezlepšoval, a tak se již na frontu více nevrátil. Pouze se přesouval z jedné nemocnice do druhé. Ta poslední, před návratem do Československa, se nacházela v katalánském městečku Mataró na pobřeží Costa Brava severně od Barcelony.

Pobyt v nemocnicích pro Rudolfa Johna však nebyl až tak úplně negativním zážitkem, jak by se mohlo na první pohled zdát. Již v první z nich, v Murcii, se seznámil s nemocniční ošetřovatelkou Magdalenou Maldonado Zaldivia (22. července 1910 – 14. října 1980), rodačkou z Alhamy de Granada, jejíž původ po matce však sahal až do dalekých Filipín (vesnička Siniloan v provincii Laguna). Nalezl v ní zalíbení, a protože náklonnost byla oboustranná, pojal ji brzo za svoji zákonitou manželku a již se od sebe neodloučili.⁴¹ Jak je vidno, válečná zkušenost ze Španělska byla pro Rudolfa Johna vzhledem k jeho dalším osudům přelomová, a to nejen co se zranění týče, ale i z pohledu citového.

Na samotný závěr této kapitoly můžeme uvést hodnocení Rudolfa Johna, které se mu za jeho účast v občanské válce dostalo ze strany kádrové sekce interbrigád. Mimo to, že v něm bylo stručně shrnuto i vše podstatné, co bylo napsáno v předchozích partech textu, tak k jeho osobě ještě dodávalo: „*Projevoval zájem k politické činnosti. Aktivista. Disciplinovaný. Bylo možné se na něho spolehnout. Jeho působení ve Španělsku bylo velmi dobré. Požíval důvěry.*“⁴²

40) Co se týče letecké služby a nalétaných hodin, tak Rudolf John udával, že do roku 1938 (tedy včetně působení ve Španělsku) absolvoval celkem 1 980 letů v souhrnném trvání 572 hodin. VÚA-VHA, Praha, f. Českoslovenští interbrigadisté, č. j. 271 Rudolf John, životopis Rudolfa Johna z 15. července 1950.

41) Rudolf John ve svých vzpomínkách a životopisech uváděl, že Magdalena se s ním do Československa vrátila již jako jeho zákonná manželka. V matričním záznamu k narození Rudolfa Johna je však vepsána poznámka z 23. srpna 1939, že ke svatbě došlo až 11. dubna 1939 v šumperském farním kostele. Vzhledem k udělení společného pasu byli v době příchodu do Československa mimo jakoukoliv pochybnost oddaní. Je však možné, že německé úřady později platnost sňatku uzavřeného v republikánském Španělsku zpochybnilly, proto musel proběhnout nový obřad, jak je i uvedeno v citovaném záznamu. ZA Opava, Sbírka matrik severomoravského kraje, sign. Šu I 54 1906–1920 Šumperk, i. č. 12559, záznam o narození a křtu Rudolfa Johna.

42) RGASPI, f. 545 – Intěrbrigady Respublikanskoj armiji Ispanii, opis 6, dělo 1468 Spiski chekchoslovackikh dobrovolcev interbrigad, č. 736 – Rudolf John.

-2-

Osobní popis
Signalement – Personbeschreibung

Zaměstnání Profession Beschäftigung	<i>hospodář</i> <i>händler</i>	Manželka Femme – Ehegattin	/
Rodiště a datum narození Lieu et date de nais- sance Geburtsort und Da- tum der Geburt	<i>Leimperk</i> <i>4. XI. 1912</i>	<i>Alhama</i> <i>Štánska</i> <i>22. VII. 1910</i>	
Bydliště Domicile Wohnort	<i>Paris</i>	<i>Paris</i>	
Obličej Visage Gesicht	<i>oklí</i> <i>ovale</i>	<i>oklí</i> <i>ovale</i>	
Barva očí Couleur des yeux Farbe der Augen	<i>světlá</i> <i>bruně</i>	<i>světlá</i> <i>bruně</i>	
Barva vlasů Couleur des cheveux Farbe der Haare	<i>světlá</i> <i>bruně</i>	<i>světlá</i> <i>bruně</i>	
Zvláštní znamení Signes particuliers Besondere Kennzeichen	/	/	
Děti – Enfants – Kinder		Pohlaví Stáří Sexe – Geschlecht	
Jméno Nom – Name	/		

Razítko
úřední

Podpis majitele
Signature du titulaire – Unterschrift
des Inhabers
Rudolf John

a jeho manželky
Femme – und seiner Ehegattin
Magdalena Johnová

Podpis konzulárního úředníka
Signature du fonctionnaire du consulat
ausstellenden Beamten:
[Signature]

KONSULÁT ČESKOSLOVENSKÉ REPUBLIKY
PARIS

Obr. 8: Společný cestovní pas Rudolfa a Magdaleny Johnových, který byl vystaven na zastupitelském úřadu v Paříži v září 1938. Na fotografii Rudolfa Johna je jasně patrné prodělané zranění v oblasti pravé tváře a oka (Osobní archiv Zuzany Lhotanové)

Návrat do vlasti a válečná léta

Rudolf John se společně se svou novomanželkou vrátil do Československa v pro republiku zlých časech, na podzim roku 1938. Španělsko měli opustit 15. září 1938. Jejich další cesta směřovala do Paříže na tehdejší generální konzulát Československé republiky. Zde byl konzulárními úředníky Rudolfu Johnovi a jeho ženě vystaven 20. září 1938 společný cestovní pas s platností do 9. října téhož roku. Je zřejmé, že tento časově omezený doklad s působností pro Francii, Švýcarsko a Německo měl sloužit pouze k návratu do vlasti. Dále pokračovali po železnici, hranice mezi Francií a Německem překročili 22. září 1938 na mostě Ponts du Rhin, který odděloval Štrasburk a německý Kehl a ještě téhož dne v Chebu i hranici

československou. Do republiky se tedy vrátili jen pouhý den před vyhlášením všeobecné mobilizace.⁴³

Po následném podpisu Mnichovské dohody byly nacistickému Německu odstoupeny pohraniční oblasti, včetně Johnova rodného Šumperka.⁴⁴ Nebylo to pro něj lidsky jistě lehké rozhodování – vrátit se do Šumperka a riskovat očekávané pronásledování ze strany nacistických bezpečnostních složek, nebo se nevrátit a ponechat opuštěnou nemocnou matku osudu. Nakonec starost o matku zvítězila. Vrátil se do Šumperka:

„Do Československa jsem přijel, když Němci okupovali pohraničí. Krajský výbor KSČ v Brně mi doporučil počkat v táboře ve Svatobořicích na jižní Moravě. Budu prý s ostatními soudruhy poslán do zahraničí. Ale najednou přišel jeden soudruh a řekl, že musím s manželkou zůstat zde nebo v Sudetech. Řekl, že se mi nic nestane, že mám říci, budu-li vyslýchán, že jsem byl nezaměstnaný, a nebyl jsem členem strany. Mrzelo mě to, ale jeho slova jsem bral vážně. Domníval jsem se, že když strana o mě ví, budu pracovat v týlu nepřítelů.

Ze Svatobořic jsem odejel s manželkou k sestře do Samotíšek. Tam jsem se znovu sešel se svými známými, s. Žaludou a Šnajdrem, ale nemuseli mě již přesvědčovat, naopak já jsem jim vypravoval o bojích interbrigadistů, o internacionální pomoci komunistických stran, a hlavně jak španělské republiky pomáhal Sovětský svaz.

Tak jsem pobyl několik dní u sestry a věděl jsem, že v Šumperku /již v Sudetech/ je matka těžce nemocná. Řekl jsem si, že se musím k ní dostat s manželkou, aby jí také poznala. Bylo to koncem října 1938. Přešel jsem ilegálně hranice Šternberka a v Újezdu u Uničova jsem nastoupil do vlaku na Šumperk. Do Šumperka jsem přijel za tmy, takže jsem se domníval, že mě nikdo neviděl. Setkání se svou matkou bylo opět velmi dojemné.

Ráno nás probudilo bouchání na dveře a když jsme otevřeli, stáli za dveřmi 2 gestapáci. Nařídili mi, abych se oblékl a šel s nimi. Matka bydlela v činžáku,

43) Rudolf John žádné bližší podrobnosti k cestě zpět později nikde nezmiňoval. Cesta se podařila časově a místně zrekonstruovat na základě dochovaného cestovního pasu a také dle datového záznamu uvedeného v pozdějším dotazníku. AHPA, dotazník vyplněný Rudolfem Johnem 9. února 1996; OAZL, cestovní pas vystavený Rudolfu Johnovi a jeho manželce Generálním konzulátem Československé republiky v Paříži 20. září 1938.

44) Zde se nabízí poměrně logická otázka, zda Rudolf John jako záložní poddůstojník nastoupil po příjezdu během probíhající mobilizace službu v československé armádě, anebo jí byl ze zdravotních důvodů hned zproštěn. Události se valily překotnou rychlostí a jeho vojenské záznamy nám na tuto otázku, na škodu věci, bohužel odpověď nedávají. VA-CR, Trnava, kmenové listy Rudolfa Johna.

kde bydleli jen Němci, a tak se domnívám, že mě přece někdo v noci viděl. Opět rozloučení s manželkou a jel jsem s nimi do Opavy. Tam nastal výslech, na který se nezapomíná. Hlavně chtěli vědět, kdo mě do Španělska poslal, s kým jsem byl ve styku a zda jsem organizován v komunistické straně. Po ranách, které jsem dostal, trval jsem stále na stejném, že jsem nezaměstnaný, že jsem prodal svůj vojenský stejnokroj a plášť a jel z vlastního popudu do Španělska. Nebyl jsem organizován v žádné straně (tak, jak mě to řekl ten soudruh z Brna).

Po 5 dnech mě propustili s tím, že budu pracovat v tkalcovně hedvábí Bři. Schielové s manželkou a řekli mi, že budu stále sledován, abych si dal pozor.⁴⁵ V roce 1998, již bez předchozího dobového podbarvení, k prvnímu zatčení ještě doplnil: „Žena oplakala všechno v koutě. V Opavě jsem za Španělsko dostal nářez, který se později opakoval. Přesně před válkou Německa s Polskem. Gestapo předalo každému vyslýchanému listinu, kde jsme měli podepsat, že se nezúčastníme žádné protistátní činnosti. Brali jsme to s nadhledem a proto podepsali. Já byl nasazen v Šumperku do tkalcovny hedvábí a šlichtoval jsem tam osnovy až do roku 1944, kdy mne znova zatkli.“⁴⁶

Jak je tedy patrné, tak i po okupaci zbytku okleštěné republiky se Rudolf John rozhodl setrvat nadále v Šumperku. Zaměstnán byl spolu s manželkou u šumperské firmy Maxmilian Friedmann & Gebrüder Schiel (sídlila v dnešní Uničovské ulici), která jako tkalcovna hedvábí měla význam též pro vojenský průmysl. Vyráběla totiž látku potřebnou pro zhotovení padáků, Rudolf John pracoval v její škrobárně. S ponurou realitou znásilněné vlasti se však nikdy nesmířil a aktivně se zapojil do ilegální odbojové činnosti příslušníků české menšiny, která zůstala ve městě a jeho okolí. Ačkoliv ještě nebyl formálně členem KSČ (tím se oficiálně stal až v květnu 1945), odbojáři, s nimiž spolupracoval, měli vazby právě na komunistickou rezistenci. V případě Rudolfa Johna šlo o podnik velice nebezpečný, protože kvůli své minulosti „rotspaniera“ byl spolu se svými blízkými vystaven stálému dohledu nacistických bezpečnostních orgánů.⁴⁷ Mimo to, že v tkalcovně participoval na řadě drobných sabotáží, tak se od roku 1943 aktivně podílel na činnosti ilegální organizace *Národní sdružení československých vlastenců*. Zde přijal funkci vedoucího propagačního oddělení,

45) VHÚ Praha, Rudolf John, *Moje vzpomínky 1936–1945*, s. 6–7.

46) František KOBZA, *Poslední španělák*, s. 19.

47) Státní okresní archiv Litoměřice, f. NSDAP – župní vedení Liberec, k. 100 (sign. 123-820-4), spis k osobě Rudolfa Johna s datací 1. března 1939.

v jehož rámci měl kolportovat spolehlivým osobám časopis *Národní osvobození* a různé letáky. Počátkem roku 1944 byl v rámci skupiny pověřen vojenskou organizací v oblasti Šumperku.⁴⁸ Krom toho, že vyráběli v autodílně ruční granáty, provokovali výhružnými anonymními dopisy i úřadovnu gestapa v Opavě. V jednom z dopisů byl její šéf vyzván, chce-li se v budoucnu zachránit, aby 29. ledna 1944 odpověděl na fiktivní inzerát v deníku *Deutsche Post* pod značkou „*Siegfried očekává Hellu*“. Stalo se tak a na inzertní straně opavského vydání deníku skutečně vyšla téhož dne odpověď s reakcí: „*Hella očekává odpověď od Siegfrieda. Naše zn. 21 na západoslezském Ohlašovací úřadě v Opavě.*“

Aktivita této odbojové skupiny pochopitelně neušla pozornosti německých bezpečnostních složek. Přituhovat začalo již na počátku roku a radikální zlom nastal 31. března 1944. Toho dne gestapo provedlo rozsáhlý záťah a většina členů skupiny včetně Rudolfa Johna skončila ve vyšetřovací vazbě. John byl zprvu po dobu sedmi dní zadržován v prostorech tkalcovny a poté se dostal do vězení v Opavě, kde se po dobu tří měsíců „těšil péčí“ gestapa:

„31. března 1944 jsem stál u svého šlichtovacího stroje jak každý den. Asi v 10 hod. dopoledne přišel vrátný (také velký nacist) a řekl mi, že u brány stojí má matka, že chce se mnou mluvit. Já jsem se domníval, že se dědečkovi v Hrabenově něco stalo, byl již starý a nemocný. Šel jsem proto celkem klidně.

48) Prapočátky ilegální organizace Národního sdružení československých vlastenců (dále jen NSČV) spadají až do roku 1940, kdy se na severní Moravě ve většinově německém prostředí (geograficky přibližně oblast měst Zábřeh, Bludov, Šumperk, Výprachtice, Moravská Třebová) začali postupně aktivizovat československy smýšlející vlastenci a zakládat místní a později okresní odbojové buňky. K nárůstu činnosti a postupnému spojování jednotlivých skupin došlo po napadení SSSR v souvislosti s dohodou mezi komunistickým a nekomunistickým odbojem o společném postupu. K největšímu rozmachu odbojových aktivit na severní Moravě došlo v roce 1943 a tehdy již můžeme mluvit o NSČV. Jeho ilegální síť se začala značně rozrůstat a bylo rozhodnuto vedle místních a okresních vedení vytvořit i krajské vedení (v čele s Karlem Holoušem ze Zábřeha). To mělo následně koordinovat činnost a vést odboj na celé severní Moravě s přesahem na Lanškrounsko a protektorátní Lošticko. Krajské vedení začalo rovněž vydávat časopis *Národní osvobození*, který byl kolportován po celé oblasti. Náplň činnosti skupiny, která byla všennárodní odbojovou organizací lidí bez rozdílu sociálního postavení a politického přesvědčení byla mnohostranná: od sabotáží, organizování přechodů do zahraničí, ukrývání ilegálních pracovníků až po organizování sbírek na pomoc postiženým. Zlom v tomto rezistenčním hnutí nastal na přelomu zimy a jara 1944, kdy se nacistickým bezpečnostním složkám podařilo proniknout do organizace a postupně několika vlnami drastického zatýkání odbojovou činnost NSČV jako celku takřka úplně paralyzovat. Více k historii, činnosti a organizační i personální struktuře NSČV viz Josef BARTOŠ, *Odboj proti nacistickým okupantům na severní Moravě*, Šumperk 1975, s. 29–46; Josef BARTOŠ, *Komunisté v čele protifašistického odboje na severní Moravě*, Ostrava 1980, s. 53–57 a 197–199.

Před bránou vidím matku bledou, která se na mě upřeně dívá a nic neříká. Když jsem přišel blíže, vyskočilo z postraní několik gestapáků a dali mi železa na ruce a řekli: ‚Ty bestie, tak dlouho jsme na tebe číhali, a přece jsme tě dostali.‘ Matku propustili a mě odvedli do šumperské robotárny a uvěznil v malé cele (jen pro jednoho), ruce vzadu řetězy spoutány. [...]

Asi po hodině jsem slyšel rámus na chodbě a slyšel jsem otvírat další samotky. Přivázeli další a další. Začalo velké zatýkání na celé severní Moravě. Do Šumperka přišlo jedno oddělení opavského gestapa a začalo vyslýchat. [...] Přesně za 7 dní jsem byl předveden k výslechu. Byla tam velká místnost. Přítomen byl vedoucí šumperského gestapa a nějaký z Opavy a dále tři gestapáci jako siláci k tělesnému vyslýchání a jedna písarka. Nevnímal jsem ani co mi říkají, vím jen, že opět křičeli, že jsem bandita a že již dávno na mě číhali. Potom to začalo: ‚Tak mluv ty bolševická sviňo.‘ Já jsem mlčel a hned na to jsem ucítil krupobití ran na hlavu a palčivou bolest na rukou a zádech. Pamatuji si jen, že jsem bolestí zasténal, a po několika ranách jsem upadl. Začali do mě kopat, bít, ani nevím čím, jen to hrozně palčivě bolelo a za chvíli jsem ucítil v hlavě hučení a znění a bolest ustávala, přestože mě stále tloukli. Ztrácel jsem vědomí. Potom to bylo již dobré, nic jsem necítil. Omdlel jsem. Probral jsem se, když jsem ucítil hlavu ve vodě. Namáčeli mi hlavu ve škopku s vodou. Když jsem přišel k sobě, začalo to zase. Stále křičeli, abych mluvil. Já však vydržel. Omdlel jsem ještě dvakrát. [...]

V Opavě nás rozdělili do cel. Já jsem přišel opět do samotky v přízemí a zase se spoutanými rukami vzadu. Byl jsem ze všech jediný, který byl takto spoután. Jen ráno, v poledne a večer mě strážný na chvíli odpoutal. Bylo to strašné. Své paže jsem ani necítil. [...]

Za 14 dní přišel rozkaz k transportu. Šlo se zase v doprovodu četníků na nádraží a potom vlakem se jelo na Ostravu – Hranice – Olomouc. Nevěděli jsme, kam nás vezou. Když jsme stáli na olomouckém nádraží (seděl jsem ve vagoně u okna a vedle seděl četník), díval jsem se na nástupiště a v tom jsem zahlédl svého švagra, železničáře [Bedřicha] Hradila. Také on se podíval a naše zraky se potkaly. Upřeně jsme se na sebe dívali. Pokrčil jsem slabě rameny a hlavou jsem trhl směrem jízdy. Chtěl jsem, aby mi nějak ukázal, kam nás vezou. On porozuměl, ale pokrčil rameny – nevěděl. Jeli jsme dále – Zábřeh – Třebovice. Tam jsme chvíli stáli a uviděl jsem opět švagra u zdi nádraží budovy, jak hůlkou udělal písmeno T. Za chvíli opakoval E a potom R – E – Z – Í – N.⁴⁹

49) VHÚ Praha, Rudolf John, *Moje vzpomínky 1936–1945*, s. 13–15.

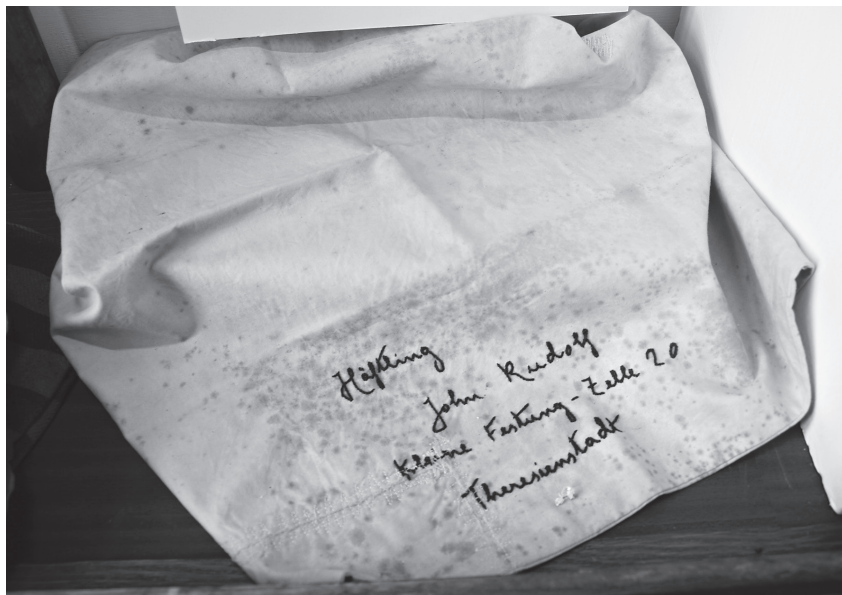
Rudolf John se nejprve spolu se skupinou zadržených dostal do nechvalně pověstné Malé pevnosti v Terezíně. Zde se nacházela věznice, která byla využívána pražským gestapem pro odpůrce režimu. Za dobu existence věznice (1940–1945) sem bylo umístěno přibližně 27 tisíc mužů a 5 tisíc žen, z naprosté většiny politických vězňů. Máme dokumentován pobyt Rudolfa Johna na cele číslo 33 (spolu s dalšími 66 spoluvězni!) z 27. května 1944. Brutální zacházení s vězni a naprosto nevyhovující životní podmínky se podílely na tom, že v létě 1944 onemocněl záškrtem a byl po dobu šesti týdnů umístěn v infekční cele (dle knihy nemocných od 31. července 1944).⁵⁰

Na konci roku 1944 byl s dalšími spoluvězni z Terezína odtransportován do Breslau (Vratislav, dnes Wrocław), kde se měl konat soud. Postup Rudé armády byl však rychlejší a Rudolf John se dostal do věznice Matylda v Drážďanech. V saské metropoli zažil ono známé spojenecké bombardování, jeden z nejhrůznějších náletů z celé války. V noci z 13. na 14. února celkem 773 britských bombardovacích letounů způsobilo obrovské požáry a dílo zkázy bylo ještě dokončeno následujícího dne, když Američané vyslali nad město celkem 311 svých bombardovacích strojů. Na město, ve kterém propuklo ohnivé inferno, bylo shozeno více než 3 900 tun výbušných a zápalných pum. Velká část městské zástavby byla buď zničena, anebo silně poškozena a také ztráty civilního obyvatelstva byly obrovské.

Ve svých vzpomínkách Rudolf John na hrůznou událost nemohl nevzpomenout. S obrovskou dávkou štěstí přežil, pokusil se dokonce o útěk, ale brzy byl dopaden. V prvotním popisu bombardování byl dle svého mínění asi příliš stručný, a tak se k němu s odstupem ještě vrátil s dodatkem. V něm líčí velmi sugestivně především to, za jak hrůzných podmínek opouštěli zadržovaní trestanci věznici. Mimochodem opět udává chybnou dataci, kdy došlo k bombardování:

„12. února 1945 [sic!] jsem se kolem 21 hod. ještě před spánkem bavili o vojenské situaci, Německé Říše.“

50) Archiv Památníku Terezín (dále jen APT), sbírka Malá pevnost Terezín (dále jen MP Terezín), Seznamy vězňů, sign. A 8495, seznam cely č. 33 s kresbou; Tamtéž, Různé, sign. A 8842, Kniha nemocných (Krankenbuch), s. 70, Nr. 346 Rudolf John; Vlastivědné muzeum v Šumperku, Sběrka šumperského muzea (podsbírka historická), sign. H5781 – vězeňský plátěný pytlík na poštu Rudolfa Johna; Památník Terezín – databáze politicky a rasově pronásledovaných osob [online], [citováno dne: 25. listopadu 2024]. Dostupné z: <https://www.pamatnik-terezin.cz/vezen/mp-john-rudolf>.

Obr. 9: Vězeňský plátěný pytlík na poštu v Malé pevnosti v Terezíně s ručně vyšívanými údaji Rudolfa Johna (Vlastivědné muzeum v Šumperku)

Asi v 21.30 hod. začaly houkat sirény a ohlašovaly letecký poplach. Protože v té době houkaly sirény často, nevěnovali jsme tomu pozornost, jen jsme si řekli: „Ať jim dají!“ Za malou chvíli jsme uslyšeli hukot letadel. Podle hukotu jsme usuzovali, že to jsou ohromné svazky letadel. Najednou začalo padat „krupobití“ zápalných bomb a osvětlovacích raket. Drážďany byly jako ve dne, byly osvětleny, že bylo vidět z okna každého člověka na ulici. Krupobití zápalných bomb však nepřestávalo. Hořely již skoro celé Drážďany. Z ulic bylo slyšet výkřiky a povely německých protipožárních hlídek. Byla to ohromná podívaná, když jsme se navzájem zvedali a dívali zamřížovaným oknem ven.

Hukot letadel začal opět zesilovat a v tom jsme stačili jen seskočit z okna a lehnout na zem, protože začaly padat tříštivé bomby. Bylo slyšet hvízdot padajících bomb a ohromné detonace, až se celá věznice otřásala. Ze zdi padala omítka a my jsme leželi na zemi, drželi se za ruce a se zatnutými zuby jsme čekali, až budova spadne. Celá budova po výbuchu bomby, která spadla buď na jedno křídlo věznice, nebo těsně vedle, se nadzvedla a znovu dopadla zpět.

Toto se opakovalo několikrát. I když hukot letadel ustal, vybuchovaly bomby stále. Byly to časované bomby. Bylo slyšet hrozný křik na chodbách a slyšet, že se otvírají cely. Když jsme se nadzvedli k oknu, viděli jsme hrozné divadlo. Ulice neexistovaly. Kolem věznice byla jen hromada sutin a všude samý požár. I naše věznice hořela. Hluk na chodbách se stupňoval a bylo slyšet, že někdo otvírá naši celu a nemohl ji otevřít. Dveře byly v pantech vzpříčené, těmi otřesy, a ne a ne dveře otevřít. [...] Po dlouhé námaze dveře vypadly i s panty. Vyrázili jsme z cel. Stačil jsem si vzít jen deku přes sebe. Schodiště hořelo a utíkali jsme dolů. Vchod byl zasypan, takže jsme se dostali do sklepa věznice. Tam nás dusil kouř a skupina vězňů utíkala východem na dvůr. Museli jsme se opět vrátit, protože žár hořící hromady uhlí nám nedovoloval na dvůr vstoupit.

Dalším východem jsem se dostal se soudruhem Klecklem na další dvůr. Tam věžňové rovnali nábytek ke zdi a panicky se chtěli dostat nahoru. Jeden druhého strhával, takže to vypadalo jako roj včel, jeden na druhém a žádný se nemohl dostat nahoru. Řekli jsme si s Klecklem, že se rozběhneme a po té mase těl se musíme vyhrabat nahoru. Nesmíme se však zastavit, jinak uvízneme s ostatními. Jeden na druhého počká na druhé straně. Rozběhl jsem se první a podařilo se mi dostat nahoru a na druhé straně seskočit. Utíkal jsem se ukrýt mezi balvany zdi na druhou stranu a tam čekal. Stále vybuchovaly bomby. Čekal jsem asi 3 hodiny, ale Kleckla jsem se nedočkal. Rozběhl jsem se směrem k Labi. Přeskakoval jsem hromady rumišť, mrtvých těl a opět výbuchy. Chtěl jsem se ukrýt v kašně, která se objevila přede mnou, ale jak jsem tam skočil, tak jsem opět vyskočil. Byla plná mrtvol. Přikrčil jsem se k balvanu a díval se, kam utíkat. Uviděl jsem skupinu asi 30 lidí, jak mezi sebou mluví a jak na ně padá průčelí asi čtyřposchodového domu. Všechny je zasykala. V dusivém kouři a v očích plno písku jsem se přeci dostal až k Labi a utíkal jsem proti proudu řeky směrem za město. [...]

Utíkal jsem jen v kalhotách a košili a přes sebe deku. Kalhoty byly pomalovány. Na jedné nohavici červené Y a na druhé V. Za městem mě chytili ‚Volkssturm‘. Byl jsem nápadný a poloslepý. V oku samý písek – neviděl jsem. Odvezli mě do Bad Schandau a potom zpět do Drážďan do věznice na George Bähr-Straße. Uvěznili mě zase na samotce. Ostatní věžňové chodili na práci ven, prohazovat cesty v zasypaných ulicích. Já zůstal na cele a čekal buď na soud nebo na popravu. V polovici dubna bylo opět velké bombardování, ale ve dne.“⁵¹

51) VHÚ Praha, Rudolf John, *Moje vzpomínky 1936–1945*, s. 17 a 19–20.

Osvobození se tak Rudolf John dočkal až 7. května 1945, kdy se k městu blížila Rudá armáda. „7. května bylo v dáli slyšet dunění děl. Blížila se Rudá armáda k městu. Naše osvobození. Strážci se rozprchlí a pustili nás ven. Venku jsem poznal známého ze Sudkova s. Chlupna, s kterým jsem šel k čsl. hranicím.

9. května jsme přišli do České Lípy a tam nám již na Národním výboru dali kola, abychom se dostali domů dříve. Jeli jsme směr Hradec Králové. V Hradci jsme narazili na první kolonu Rudé armády. Objímali jsme se a plakali radostí. Na tyto okamžiky se nezapomíná. Jeli jsme dále proti kolonám Rudé armády až do Šumperka, kam jsme přijeli 11. května,“⁵² uzavřel vyprávění o své válečné anabázi.

Poválečný osud a život v Šumperku

V Šumperku se Rudolf John opětovně setkal se svými blízkými, především manželka prožívala během jeho věznění obrovský strach. Ještě 19. května 1945 po letech politických sympatií vstoupil do KSČ a začal se politicky angažovat. Stal se zakládajícím členem okresní organizace KSČ v Šumperku a zároveň převzal jako první funkci jejího stranického tajemníka. Do armády se již nevrátil, i když o to stál. Podal si žádost o zařazení k nově organizovanému Bezpečnostnímu letectvu. Nebyla přijata, a ačkoliv skutečné důvody zamítnutí neznáme, lze předpokládat, že se tak stalo vzhledem k jeho zdravotnímu handicapu.⁵³ Podobně jako dalším bývalým československým interbrigadistům se i Rudolfu Johnovi dostalo zadostiučinění v podobě uznání za účastníka druhého odboje podle zákona č. 255/1946 Sb. z 18. června 1946 – o příslušnících československé armády v zahraničí a o některých jiných účastnících národního boje za osvobození.⁵⁴

V civilním životě se spolu s manželkou Magdalenou rozhodli, že se natrvalo usadí v rodném Šumperku. Z místního dětského domova si manželé adoptovali holčičku Zuzanu původně pocházející z rodiny rumunských Němců, která se v Šumperku ocitla ve víru dramatických událostí

52) VHÚ Praha, Rudolf John, *Moje vzpomínky 1936–1945*, s. 17.

53) NA, Praha, f. Ministerstvo vnitra I – prezidium, Praha – k. 1553, sign. 225-1553-4/10.

54) Podle osvědčení vydaného Rudolfu Johnovi dle zmiňované zákonné normy 1. června 1948 byl jmenovaný od 10. ledna 1937 do 15. září 1938 jako dobrovolník v republikánské armádě ve Španělsku a od 31. března 1944 do 5. května 1945 jako československý politický vězeň. OAZL, osvědčení podle § 8 zák. č. 255/1946 Sb. – Rudolf John.

Obr. 10: Manželé Johnovi (Osobní archiv autora)

na samotném sklonku války.⁵⁵ Politická dráha, kterou začal svým angažmá v Okresním výboru KSČ, se Rudolfu Johnovi dále neotevírala a o důvodech bychom mohli opět pouze spekulovat. Nejprve krátký čas, do dosažení

55) Zuzana Fousková (31. října 1941 – 21. srpna 2024) byla jediným potomkem Rudolfa a Magdaleny Johnových. Na konci války prchala se svými biologickými rodiči (pocházeli z rumunské vesnice Filitelnic, která se nachází v župě Mureș v Sedmihradsku) přes naše území do Německa. Ve Velkých Losinách onemocněla a v dramatických chvílích se cesty její a její rodiny rozdělily. Zuzana se dostala do dětského domova v Šumperku, odkud si ji následně adoptovali Johnovi. Původní rodina se snažila děvče nalézt a poté, co se to podařilo, i o její návrat. Zuzana však přesto, že se s nimi setkala a v průběhu dalších let scházela dál, zůstala u Johnových. Zuzana LHOŤANOVÁ (vnučka Rudolfa Johna), osobní rozhovor, 23. a 28. ledna 2025. Více k dramatickému dětství a osudu Zuzany Fouskové v dochovaném audiozáznamu viz *Zuzana Fousková videoreportáž* [online], [citováno dne: 23. ledna 2025]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=rfODDUhUPUG> a dále také životopis zpracovaný žáky Základní školy Bruntál v rámci projektu Příběhy našich sousedů [online], [citováno dne: 23. ledna 2025]. Dostupné z: <https://www.pribehynasichsousedu.cz/hruby-jesenik/hruby-jesenik-2020-2021/fouskova-zuzana/>.

odborníka, byl pověřen vedením tkalcovny, ve které během války pracoval. Poté začal zastávat pozici vedoucího šumperského kina *Svět* (v ulici Slovanská 16) a později se dostal až do funkce oblastního vedoucího kin v celém okrese Šumperk. Tam působil až do padesátých let. Jistě nebylo pouhou náhodou, že ve druhém místním kině, které mělo název *Oko*, byl ve stejném čase vedoucím další bývalý interbrigadista původem z nedalekého Postřelmova – Alois Kapl.⁵⁶

Perzekuce bývalých interbrigadistů, která v souvislosti s politickými procesy v padesátých letech postihla většinu jeho bývalých spolubojovníků, neměla pro Rudolfa Johna žádné fatální následky. Nepůsobil na politicky nijak exponovaném místě, a tak nebyl pro strůjce procesů ani nijak zajímavý. S odstupem let k tomu pouze stručně poznamenal: „*Na naše místa se naštěstí nikdo netlačil. Já jsem padesátá a pozdější léta pocítil jen ve zvýšeném zájmu bezpečnosti při cestách s Čedokem do Jugoslávie.*“⁵⁷ Dalším dokladem nezájmu bezpečnostních složek o Rudolfa Johna je také fakt, že byl již v roce 1957 vyznamenán Řádem rudé hvězdy.⁵⁸ V té době ovšem již hlavní vlna perzekucí „španěláků“ pominula a počínaje rokem 1956 se jim začalo znovu dostávat oficiálního uznání.

Ačkoliv se do armády již nevrátil, na letadla přesto nezanevřel. Podílel se na vybudování aeroklubu v Šumperku. Ten byl oficiálně založen na ustavující schůzi 23. ledna 1946, následně proběhly valné hromady a začalo se budovat letiště. Rudolf John se založením aeroklubu pomáhal, od počátku do roku 1948 zde působil jako hospodář a zároveň i vedoucí

56) Alois Kapl (24. října 1908 – ?. 1994) byl vyučeným řezníkem, vojenskou prezenční službu absolvoval u Dělostřeleckého pluku 302 v Olomouci. Ve Španělsku byl přidělen k protiletadlové baterii Klementa Gottwalda a během jednoho z nepřátelských bombardování byl těžce zraněn střepinou do břicha, pánve a nohou. Do Československa se vrátil podobně jako Rudolf John v září 1938. Po okupaci zbytku republiky byl zatčen a uvězněn. Po propuštění se mu podařilo uprchnout a přes Polsko se dostat do SSSR. Když Německo napadlo SSSR, přihlásil se do československé armády a byl odveden, ale při výcviku se mu obnovilo staré zranění ze Španělska a armádu opustil. Po návratu do osvobozené vlasti žil i se svojí rodinou v Šumperku. NA, Praha, f. SPB, Jaroslav Hošek (pseudonym Jaroslav Želivský), Českoslovenští interbrigadisté č. 835, s. 219–220; RGASPI, f. 545 – Intěrbrigady Respublikanskoj armiji Ispanii, opis 6, dělo 1468 Spiski chekchoslovackikh dobrovolcev interbrigad, č. 770 – Kappl Alois; Petr MOŽNÝ, *Interbrigadista Alois Kapl, pozdější vedoucí kina Oko*, in: Severní Morava: Vlastivědný sborník, sv. 105, 2019, s. 41–44.

57) František KOBZA, *Poslední španělák*, s. 19.

58) NA, Praha, f. SPB – ústřední výbor, Praha – dotazníky: John Rudolf; VÚA-VHA, Praha, f. Českoslovenští interbrigadisté, č. j. 271 – Rudolf John, Magdalena Johnová.

motorového odboru.⁵⁹ Po letech měl možnost vrátit se do pilotní kabiny alespoň u sportovních letadel. Každý, kdo někdy létal, ví, že vašeň pro něj nemizí a pilotní dovednosti se nevytrácejí. Jeden pamětník, bývalý zasloužilý člen aeroklubu dobře obeznámený s jeho historií nám na Rudolfa Johna v těchto letech zachoval vzpomínku:

„Dne 10. září 1948 byl přidělen do Šumperka letoun Praga E-114 OK-CFS, prvním pilotem byl Rudolf John, do konce roku na něm nalétal 6 hodin 22 minut. V roce 1949 nalétal na Bejbíně, tak se letounu říkalo, 241 startů a 59 hodin. Byly to lety pro veřejnost k získání finančních prostředků pro aeroklub. Po havárii Bejbiny koupil Národní výbor aeroklubu letoun Sokol MIC OK-DHI. Rudolf John s ním létal vyhlídkové a tzv. kašlové lety. Výstupem letadla do velké výšky se léčilo dětem onemocnění černým kašlem. Za rok 1951 nalétal 316 startů a 89 hodin 40 minut. V roce 1952 létal se Sokolem také podnikový pilot [Metoděj] Grošov, po odchodu Rudolfa Johna, kterému nebyl ze zdravotních důvodů prodloužen pilotní průkaz – byl na jedno oko slepý. Celkem oba piloti nalétali 257 startů a 76 hodin. Tím skončila letecká činnost Johna v aeroklubu Šumperk. Rudolfa jsem navštívil v roce 1986 a potvrdil mi údaje výše uvedené a také, že létal ve Španělsku, ale to už jsem se víc neptal vzhledem k jeho zdravotnímu stavu. Nebyl na tom dobře.“⁶⁰

Zde jen můžeme doplnit, že ke zmiňované havárii letounu Praga E-114 došlo 12. září 1949. Posádka letounu Kolář – Kroupa odstartovala k cvičnému letu. Nízko započatý souvrat skončil havárií v prostoru první okružové zatáčky, oba piloti zahynuli v troskách letounu. Ale zpět k Rudolfu Johnovi. Jak bylo v citované pamětníkově vzpomínce řečeno, nebyla mu v roce 1952 již prodloužena pilotní licence.⁶¹ Jeho počet startů a nalétaných

59) Josef PASZYNA, *50 let aeroklubu Šumperk (1946–1996). Historie 50 let sportovního letectví v Šumperku*, Šumperk 1996, s. 3–16.

60) Osobní archiv autora, příspěvy Josefa Paszyny autorovi z 8. ledna a 11. dubna 2025. Za zprostředkování kontaktu jakož i za pomoc při pátrání v Šumperku náleží autorův dík místnímu badateli a leteckému nadšenci Josefu Václavíkovi.

61) Bohužel se zatím nepodařilo zjistit bližší podrobnosti k důvodům neprodloužení pilotního průkazu. Jestliže by byl důvodem (pochoptitelným) jeho zrakový handicap, nabízí se logická otázka, jakým způsobem se ho Rudolfu Johnovi podařilo obejít v předchozích letech. Mohlo to být vzhledem k roku 1952 ale jinak, důvody mohly být (aniž to třeba on sám tehdy tušil) politického rázu a souviset s jeho španělskou minulostí. Popřípadě mohlo jít o souběh obou faktorů. Vše jsou to ale pouhé spekulace, protože příběh skládáme jenom ze střípků. Jedním z nich je dochovaná žádost ústředny Státní bezpečnosti její oblastní úřadovně v Olomouci z 24. listopadu 1952 ve věci ověření pilotního diplomu jmenovaného a také vznesený dotaz, zda je členem aeroklubu v Šumperku. NA, Praha, f. Ministerstvo vnitra I – prezidium, Praha – k. 1553, sign. 225-1553-4/10.

Obr. 11: Rok 1948 na šumperském letišti. Rudolf John u vrtule Pragy E-114 (OK-CFS) během jejího tankování (Osobní archiv autora)

Obr. 12: ... a zde v pilotní kabině téhož stroje během zahřívání motoru. Do kabin y usedá M. Pokorný (Osobní archiv autora)

hodin se opět zastavil a tentokrát definitivně. Žádnou jeho aktivní účast v činnosti aeroklubu nemáme v dalších letech dokumentovanou.⁶²

Druhou polovinu padesátých a počátek šedesátých let trávili Johnovi v Šumperku. Atmosféra v letech částečného politického oteplování a návratu důvěry v bývalé „španěláky“, se následně projevila i u Rudolfa Johna. Využil atraktivní nabídky a od roku 1965 do roku 1969 pracoval jako zástupce podniku Polytechna na obchodním oddělení československého velvyslanectví v kubánské metropoli Havaně. Ve zdejším hispánském kulturním a jazykovém prostředí mohl bohatě uplatnit své znalosti španělštiny. Spolu s ním zde pobývala i manželka a na návštěvy létala i dcera Zuzana s rodinou.⁶³

Do Československa se Rudolf John vrátil v roce 1969, právě v době pozvolného nástupu normalizace. Jaké byly jeho názory na předchozí reformní proces a následnou invazi vojsky Varšavské smlouvy 21. srpna 1968, nevíme, jelikož to později blíže nekomentoval. Zachoval se nám pouze záznam pohovoru při příležitosti výměny členských legitimací KSČ, který proběhl o rok později 25. března 1970. Zde je uvedeno, že „vstup spojeneckých vojsk považuje a považoval za nutný z hlediska uhájení socialismu v naší zemi. S lednovým usnesením ÚV KSČ (1968) souhlasil, avšak po 2 měsících poznal, že vedení strany není jednotné a že k moci se chtějí dostat pravicové síly. Vždy stál a stojí na posicích marxismu-leninismu.“⁶⁴

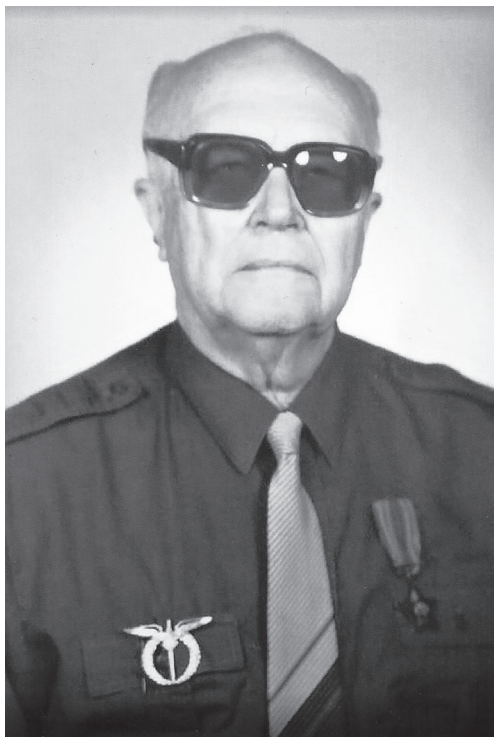
Dělat však na základě citovaného tvrzení nějaké závěry o skutečném smýšlení a politickém náhledu, nebo ho dokonce řadit k dogmatikům, by bez dalších informací bylo k Rudolfovi Johnovi nespravedlivé. Mohl u něj například jen zvítězit jistý konjunkturalismus a snaha se vyhnout, po všem, co v životě prožil a překonal, budoucím obtížím. Nebyl by rozhodně jediným, kdo se tak v období prověrek zachoval, ale to bychom, jak bylo řečeno, pouze spekulovali.

Rudolf John se vrátil ke své předchozí práci v kině Svět, kde pracovala jako prodavačka i jeho manželka. Mimo to začal aktivně působit v rámci Svazu protifašistických bojovníků, kde zastával post předsedy okresní

62) Osobní archiv autora, přepis Vladimíra Hurdálka autorovi z 5. ledna 2025.

63) K jeho pobytu na Kubě se nepodařilo dohledat více informací ani v Archivu Ministerstva zahraničních věcí, kde by se měla nacházet jeho osobní složka. Viz osobní archiv autora, přepis AMZV autorovi ve věci z 25. dubna 2018.

64) SOKa Šumperk, f. OV KSČ, i. č. 164, k. 256, výměna členských legitimací KSČ 1970 – Rudolf John.

Obř. 13: Rudolf John v důchodovém věku (Osobní archiv autora)

organizace. Navzdory strastem osudu se zdálo, že je v životě v těchto letech spokojený.⁶⁵

Rudolf John se ještě dočkal, jako nemnohý z bývalých interbrigadistů, změny politických poměrů v roce 1989. Změnila se doba i náhled na někdejší dobrovolníky jako takové. Doma v částečném zapomnění a bez většího zájmu ze strany historiků i veřejnosti postupně odcházeli a paradoxně se jim většího ocenění dostalo ve Španělsku. Rudolf John se tam poprvé vrátil po dlouhých šesti dekadách v roce 1996 a poté ještě jednou. Dostalo se mu tak zaslouženého ocenění v zemi, za kterou bojoval daleko

65) SOKA Šumperk, f. Městský národní výbor Šumperk, i. č. 96, k. 31, evidenční list pracovníků kin NV – Rudolf John; Tamtéž, f. Český svaz bojovníků za svobodu Šumperk, kartotéka členských průkazů – Rudolf John, Magdalena Johnová.

Obr. 14: Rudolf John ve světlém obleku mezi bývalými spolubojovníky. Snímek byl pořízen patrně na počátku osmdesátých let (Osobní archiv autora)

od svého domova a která tak osudově poznamenala jeho život. Byl také jedním z několika posledních žijících „španěláků“, kterým bylo následně na základě královského dekretu uděleno čestné španělské občanství. Větší pocty se mu patrně nemohlo dostat. Rudolf John obdržel dokument o nabytí občanství s datací 4. listopadu 1996, pod kterým je podepsán za ministerstvo spravedlnosti *El Director General Luis María Cabello de los Cobos y Mancha*.⁶⁶ Sám svůj opětovný návrat za Pyreneje po dlouhých letech odbyl velice stručně a bez zbytečných slov: „Na bojiště občanské války

66) OAZL, dekret o získání čestného občanství Rudolfa Johna. Autor se snažil zjistit více doplňujících informací k cestám bývalých interbrigadistů, a tedy i Rudolfa Johna, do Španělska v devadesátých letech na velvyslanectví Španělska v ČR. Bohužel se ale v jeho pražském archivu žádné podrobnosti (např. jmenné seznamy, organizace a zajištění cest, časová upřesnění, vlastní programy atp.) zatím nalézt nepodařilo. Viz osobní archiv autora, přípis pracovníka kulturního oddělení velvyslanectví (Departamento Cultural – Embajada de España en la República Checa) Javiera Cabrera Roca autorovi z 24. února a 25. března 2025.

De conformidad con el Real Decreto 39/1996, de 19 de enero, dictado como consecuencia del acuerdo unánime del Parlamento español de fecha 10 de noviembre de 1995, obtendrá la nacionalidad española, una vez cumplidos los requisitos exigidos, la cual será efectiva tras la inscripción en el Registro Civil correspondiente.

Madrid, 4 de noviembre de 1996

EL DIRECTOR GENERAL,

Luis Mª Cabello de los Cobos y Mancha.

Sr. D. Rudolf JOHN

Obr. 15: Udělení španělského občanství ze 4. listopadu 1996 (Osobní archiv Zuzany Lhotanové)

*jsem se podíval až v roce 1996. Do Španělska nás pozvala Asociace interbrigadistů a Španělé nám udělili řádné občanství. To je jediné, co mi z této země zůstalo, protože tohoto vyznamenání se už má žena nedožila.*⁶⁷

Rudolf John však nebyl, na rozdíl od některých dalších „španěláků“, tak úplně zapomenut ani ve své vlasti. Dokladem je rozkaz tehdejšího ministra obrany České republiky Vladimíra Vetchého ze dne 13. dubna 1999. Můžeme z něj citovat, že jmenovaný „u 54. výročí ukončení 2. světové války a osvobození od fašismu, jako výraz ocenění mimořádných zásluh v boji za národní osvobození a o budování a propagaci nové armády demokratické České republiky byl k 8. květnu 1999 jmenován podplukovníkem ve výslužbě“.⁶⁸

Jen o necelý rok později, 28. března 2000, Rudolf John ve věku 87 let zemřel v Šumperku, městě, kterému zůstal věrný po celý život. Tělesné ostatky bývalého interbrigadisty nejprve spočinuly po boku jeho manželky Magdaleny (kterou přežil o dvacet let) na místním hřbitově. Později byl z iniciativy dcery Zuzany popel obou rozptýlen na loučce hřbitova v Bruntále.⁶⁹

Studie vznikla za finanční podpory Ministerstva kultury České republiky v rámci institucionálního financování dlouhodobého rozvoje výzkumné organizace Národní muzeum DKRVO 2024–2028/16.II.b.

PhDr. David Majtenyi

Archiv Národního muzea
majtenyid@seznam.cz

67) František KOBZA, *Poslední španělák*, s. 19.

68) OAZL, výpis z rozkazu ministra obrany ČR ve věcech personálních a jmenování Rudolfa Johna do hodnosti podplukovníka ve výslužbě.

69) Můžeme ještě doplnit, že poslední léta života trávil Rudolf John na šumperské adrese Jiřího z Poděbrad 14. Zuzana LHOŤANOVÁ, osobní rozhovor, 23. a 28. ledna 2025.